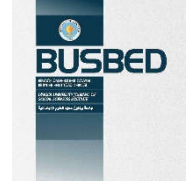

Makalenin Türü : Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi : 20.05.2022

Kabul Tarihi : 04.10.2022

 <https://doi.org/10.29029/busbed.1118955>

DOĞU ANADOLU BÖLGESİ İLLERİ AĞIZLARINDA YER ALAN TARIM VE HAYVANCILIKLA İLGİLİ ARAÇ GEREÇ ADLARI ÜZERİNE TEMATİK BİR SINIFLANDIRMA

Mehmet Emin TUĞLUK¹

ÖZ

Atlı göçebe bir ekonomiye, konar göçer bir yaşam tarzına sahip olan Türkler çoğunlukla geçimlerini hayvancılıkla sağlamışlar, hayvan besiciliği yapıp at ve koyun beslemişlerdir. Ayrıca avcılık da Türklerin ekonomik hayatında önemli bir yer edinmiştir. Bozkır kültüründe yaşamaları, göçebe bir kültüre sahip olmaları Türklerin sadece hayvancılıkla uğraştıkları, tarım kültürüne sahip olmadıkları şeklinde yaygın bir inancın oluşmasına yol açmıştır. Ancak yapılan araştırmalar Türklerin yazılı belgelerle takip edilebilen dönemlerden önce de tarımla uğraştıklarını göstermektedir. Eski Türkçenin tarımla ilgili söz varlığı, Çin yıllıkları ve arkeolojik kazılarda ortaya çıkan buluntular Türklerin zirai hayatı hakkında önemli ipuçları vermektedir.

Ağız araştırmaları bir dilin geçirdiği evrelerin ortaya çıkmasında, tarihî dönemlerinin aydınlatılmasında, söz varlığının tespitinde önemli yapı taşlarındandır. Bu açıdan Türkiye Türkçesi ağızları tarım ve hayvancılıkla ilgili zengin söz varlığının tespitinde önemli bir kaynaktır.

Bu çalışmada Doğu Anadolu illeri ağızlarında yer alan tarım ve hayvancılıkla ilgili araç gereç adları tespit edilmiştir. Bu amaçla Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü ile Doğu Anadolu illeri ağızları üzerine hazırlanan kitap, tez ve makaleler taranmış, tespit edilen söz varlığı tematik açıdan sınıflandırılmıştır.

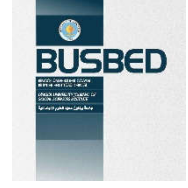
Anahtar Kelimeler: Doğu Anadolu Bölgesi illeri ağızları, tarım, hayvancılık, araç gereç.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Batman Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü. emintugluk@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-1866-5580>

Article Type : Research Article

Date Received : 20.05.2022

Date Accepted : 04.10.2022

<https://doi.org/10.29029/busbed.1118955>

A THEMATIC CLASSIFICATION ON THE NAMES OF EQUIPMENTS RELATED TO AGRICULTURE AND LIVESTOCK IN EASTERN ANATOLIA REGION PROVINCIAL DIALECTS

Mehmet Emin TUĞLUK¹

ABSTRACT

The ancient Turks who had an equestrian-nomadic economy and a nomadic lifestyle, mostly made their living from animal husbandry, kept livestock and kept horses and sheep. Living in the steppe culture and having a nomadic culture led to a widespread belief that the Turks were only engaged in animal husbandry and did not have an agricultural culture. However, studies show that Turks were engaged in agriculture before the periods that can be traced through written documents. The vocabulary of Old Turkish about agriculture, Chinese annuals and the finds unearthed in archaeological excavations give about important clues about the agricultural life of the Turks.

Dialect studies are important building blocks in the emergence of the phases of a language, in illuminating its historical periods, and in determining the vocabulary. In this respect, Turkey Turkish dialects are an important source in determining the rich vocabulary related to agriculture and animal husbandry.

In this study, the names of tools and goods related to agriculture and animal husbandry in Eastern Anatolian Dialects were determined. For this purpose, with the Compilation Dictionary, books, theses and articles on Eastern Anatolian Dialects were scanned and the identified vocabulary was classified.

Keywords: Dialects of the provinces of the Eastern Anatolia Region, agriculture, livestock, equipment.

---

¹ Assist. Prof., Batman University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Turkish Language and Literature, emintugluk@gmail.com <https://orcid.org/0000-0003-1866-5580>

GİRİŞ

Toplumlar tarih boyunca hayatlarını sürdürmek ve geçimlerini sağlamak amacıyla toplayıcılık, avcılık, tarım ve endüstri gibi çeşitli ekonomik faaliyetlerde bulunmuşlardır. Toplumların uğraştıkları bu faaliyetler onların yaşam tarzı ve düşünce sistemleri üzerinde de etkili olmuştur. Bozkır kavmi olarak nitelendirilen Türkler iklim şartları ve coğrafyanın da etkisiyle genel olarak atlı göçebe bir ekonomiye, konar-göçer bir yaşam tarzına sahiplerdi (Radlaoff, 1976, s. 32). Bu yaşam tarzına uygun olarak da ana ekonomik faaliyetleri hayvancılıktı. Türkler göçebe hayatta daha çok at ve koyun yetiştiriciliği yapmaktalardı. Hayvancılık iklim ve mevsim şartları gereği kısıtlı bir bölgede yapılacak bir uğraş değildi. Türkler zorlu bozkır coğrafyasında hayvanlarını yaz ve kış mevsimlerine göre yeni otlaklara taşıma zorunda kalmaktalardı. Bu taşıma esnasında bozkır coğrafyasını at ile geçmişlerdir. Bu yüzden at yetiştiriciliği Türklerin hayatında önemli bir yer tutmuştur. Türkler at yetiştiriciliğini sadece kendileri için değil başka ülkelere ihraç etmek için de yapmışlardır (İlgen, 2005, s. 830). Eski Türklerin iktisadi hayatının temel unsurlarından birini de koyun yetiştiriciliği oluşturmaktaydı. Türkler, koyunun et ve sütünü yiyecek için kullanırken derisinden de çeşitli giyecekler yapmışlardır. At ve koyun yetiştiriciliğinin yanı sıra deve ve sığır beslemeyi de öğrenmişlerdir (Koca, 1990, s. 15). Bununla beraber yaşam biçimlerinde dinî, siyasi ve ekonomik bir değer olarak görülmeyen domuzu besleyip yememişlerdir. “Türkler Avrupa bölgelerindekiler dâhil- tarihleri boyunca yani İslamiyet’ten önce dahi, hiç domuz beslemedikleri gibi, etini yemekten de hoşlanmamışlardır.” (Eberhard, 1945, s. 487). Ayrıca bozkır kültürünün yaşam tarzına uymayan öküz yetiştiriciliği de yapmamışlardır (Kafesoğlu, 2000, s. 317-318).

Türklerin hayatında göçebe yaşamın dolayısıyla hayvan yetiştiriciliğinin yaygın olması göçebe toplumların ve bu şekilde yaşayan Türklerin ziraattan anlamadıkları şeklinde yanlış anlaşılmalara yol açmıştır. Ancak W. Eberhard’ın dediği gibi “göçebe kavimlerin sadece hayvan besledikleri fikrini artık terk etmek” (Eberhard, 1943, s. 19-29) gerekir. “Zira hemen bütün göçebeler kışlık yiyeceklerini temin maksadı için ziraat ile de meşgul olmak zorundalardır. Göçebe bilinen kavimlerin oturdukları yerleşme yerlerinde, köylerinde, kasabalarında yapılan kazılarda ziraat hayatının kesin delillerine ulaşılmıştır. Bugün milattan önceki ikinci bin yılları içinde de Kazakistan ortalarındaki halkın nehir boylarında az ölçüde de olsa ziraat yaptığı bilinmektedir. Özellikle Sırderya Nehri kıyılarındaki Oğuz ülkesinde birçok yerleşme yerinin etrafında tarlaların ve sulama arklarının izlerine rastlanır.” (Baykara, 1991, s. 2).

Türklerde tarımsal faaliyetler Hunlardan itibaren Türklerin hayatında hep var olmuştur. “Çin kaynaklarına göre Hunlar buğday, darı ekip biçmişlerdir. Bir Çin yıllığı, şiddetli soğuk yüzünden bir sene Hun topraklarından ekin ermediğini yazar. Yine aynı kaynaklar bir Hun buğday cinsi ile bir Hun fasulyesinden bahseder. Yine Altay ve Sayan dağlarında hububat ziraatının en az 3 bin yıldan beri yapıldığı, arkeolojik kazılara dayanılarak ileri sürülmüştür.” (Kafesoğlu, 2000, s. 327). Hunlardan kalan ziraatla ilgili en önemli eserler Selenga Nehri ve Baykal Gölü kıyılarında ele geçirilmiştir. Kazılarda ortaya çıkarılan saban demirleri başta olmak üzere farklı büyüklükteki oraklar, zahire saklama depoları, hububatı öğütme ve ezmek için kullanılan taşlar Hunların zirai kültürünün en önemli eserleri arasındadır. Bu kazılarda bulunan saban demirleri üzerindeki Çin yazıları Kuzey Moğolistan’daki ziraat kültürü üzerindeki Çin etkisini göstermektedir. Selenga Gölü ve Baykal Nehri üzerindeki sulama kanallarının izleri Selenga kıyılarında ve Altay bölgesinde, Büyük Hun Devleti’nden itibaren bir ziraat kültürünün meydana geldiğini göstermektedir (Ögel, 1984, s. 89). “Kapgan Kağan’ın Çin ile yaptığı 696 tarihli antlaşmanın bir maddesi Çin’in Göktürlere 3 bin ziraat aleti ile 100 bin ‘hu’ (yaklaşık 1250 ton) tohumluk darı teslim etmesi hükmünü taşıyordu.” (Kafesoğlu, 2000, s. 327). Bu antlaşma Türklerin tarımı geliştirmek istediklerinin göstergesidir. “İbn al-Fakih’in aktardığına göre Emevi Halifesi Hişam bin Abdülmelik (724-743) kendi çağdaşı olan Türk hakanını İslamiyet’e davet etmek için elçi göndermiş, hükümdar elçi ile görüşükten sonra “eti çok, fakat ekmeği az” olan bir evde misafir edilmiştir.” (Togan, 1948, s. 13). Buna göre Türk toplumunda tarımsal ürünler hayvansal ürünlerden daha az yer tutmaktadır. Yine Göktürkler döneminde Çu Vadisi’nde ziraatçı yerleşmelerinde buğday, arpa ve darı ekiliyor, bostanlar sulanıyor ve yonca yetiştiriliyordu. Çinli Budist rahip Hsüen-Tsang 630’lu yıllarda Talas ve Çu bölgelerine yaptığı gezide bu yöredeki halkın yarısının ziraatla uğraştığından bahseder (Baykara 2015: 15).

Uygurlar Maniheizm’in de etkisiyle kendilerinden önceki Türk topluluklarına göre tarımla daha fazla uğraşmışlar; hububat, bakla, pamuk, meyve yetiştiriciliği yapmışlardır. Uygur dilinde tarımla ilgili sözcüklerin çokluğu da bunun göstergesidir. Uygur metinlerinde “Ekinci Bey” anlamında “Tarıkçı Beg” (Ögel, 2000, s. 2) “ekin” anlamında “âkin” (Gül, 2009: 302) tabiri kullanılmaktadır.

Dîvânu Lugâti’t Türk’te de tarımla ilgili çok sayıda sözcük yer almaktadır: “Tariğ” *ekin, bitki; arpa, buğday; tane, tohum; zahire (Bü. Türklerce); darı (Oğuzca)*; (DLT I, 2006, s. 43) “tarıgçı” *çiftçi, ekinci*; (DLT II, 2006, s. 49) “tarıgılığ yer” *ekin bulunan yer*; (DLT I, 2006, s. 496) “tarıglag” *tohum ekilecek yer, tarla*; (DLT I, 2006, s. 496) “tarıglan-” *ekin sahibi olmak* (DLT II, 2006, s. 269), “ekin”, *çiftlik, ekin ekilen yer* (DLT I, s. 2006, 78), “orgak” *orak* (DLT I, 2006, s. 14), “eskü” *kalbur, elek* (DLT I, 2006, s. 129) ve “ekin” *çiftlik, ekin ekilen yer (Oğuzca)*” (DLT I, 2006, s. 78) bu sözcüklerden bazılarıdır.

Türklerde tarım faaliyetleri ile ilgili yapılan çalışmalar sınırlıdır. Eski Türklerin tarım hayatıyla ilgili yapılan ilk çalışma Ziya Gökalp'in, *Türk Medeniyeti Tarihi* (1925) adlı eseridir. N.A. Demçenko'nun Rusça ve Gagauz Türkçesiyle kaleme aldığı "Zemledelçeskiye Orudiya Gagauzov i Bolgar Yuga Bessarabii i Ukraini v XIX Pervoy Polovine XX Veka" *XIX yy. - XX yy. İlk Yarısında Besarabya ve Ukrayna'nın Günayninde Gagauz ve Bulgarların Tarımsal Aletleri* (N.A. Demçenko, 2003), *Eski Türk Tarım Terimleri* (Gül, 2004) konulu doktora tezi, "Türklerde Ekinciliğin Gelişmesine Katkıları" (Eren, 1979), "Sapla Samanı Karıştırmak" (Eren, 2004), "äk-ekmek" ve Türevleri Üzerine" (Gül, 2009), "İtil Bulgarlarında Tarım Aletleri" (Demiroğlu, 2011), "tarı- Fiili ve Türevleri Üzerine" (Gül, 2012), "Dîvânü Lugâti't-Türk'te Yer Alan Alet Eşya Adları" (Yıldırım ve Çiftçi, 2012), "Tarama Sözlüğü'nde Geçen Tarım Adları" (Korkut, 2019) bu alanda yapılan diğer çalışmalardandır.

Türkiye Türkçesi ağızlarında tarım araç gereçleri üzerine yapılan az sayıda çalışma bulunmaktadır. *Türkiye Türkçesi Ağızlarında Derlenmiş Tarım Sözcükleri* (Okçu, 2015), *Antalya'nın Elmalı İlçesinin Köylerinde Kullanılan Tarım Alet İsimleri* (Atmaca, 2018), *Derleme Sözlüğünde Geçen "Saban" ile İlgili Kelimeler* (Yastı, 2019) bu çalışmalardan bazılarıdır.

Bu çalışmada Doğu Anadolu Bölgesi illeri ağızlarında yer alan tarım ve hayvancılıkla ilgili araç gereç adları tespit edilmiştir. Bu amaçla Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan 14 il *Ağrı, Ardahan, Bingöl, Bitlis, Elazığ, Erzincan, Erzurum, Hakkari, Iğdır, Kars, Malatya, Muş, Tunceli, Van* ağızı ile ilgili hazırlanan kitap, tez ve makaleler ile Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü taranmış tespit edilen söz varlığı tematik açıdan sınıflandırılmıştır. Derleme Sözlüğünde tespit edilen sözcükler DS kısaltmasıyla cilt ve sayfa numarasından sonra geçtiği yer belirtilerek gösterilmiştir. Derleme Sözlüğü dışında taranan eserler parantez içerisinde eser ismi kısaltılarak ve geçtiği sayfa numarası belirtilerek verilmiştir. *Bir araç gereç adı için kullanılan adlar* başlığı altındaki sözcükler tek veya bilinen bir araç gereci tanımlıyorsa bu kelimelerin karşısına anlamları verilmemiştir. Örneğin "traktör" için kullanılan adlar başlığında traktörün farklı yörelerdeki her söyleşi için ayrıca traktör anlamı yazılmamıştır. Ancak *bir araç gereç adı ile ilgili adlar* verilirken araç gereç adlarının görevleri değişebildiğinden bu adların anlamlarına yer verilmiştir. Örneğin *saban ile ilgili araç gereç adları* başlığı altında sabanla ilgili adlara be vu adların anlamlarına yer verilmiştir. Bir araç gereç adı birden fazla yörede kullanılıyorsa sözcüğün geçtiği tüm yöreler parantez içerisinde kısaltma ile gösterilmiştir. Bir sözcük farklı yörelerde kullanılıp farklı ifadelerle aynı anlamı karşılıyorsa bu sözcüğün anlamları tek bir anlam çatısı altında verilmiştir. Bir sözcük farklı yörelerde aynı anlamı ifade etmekle birlikte sözcük diğer anlamlardan ayırt edici bir özellikle ifade edilmişse bu anlamlar madde başının altında 1., 2., 3., şeklinde numaralandırılarak verilmiştir.

1. Doğu Anadolu Bölgesi İlleri Ağızlarında Yer Alan Tarım ve Hayvancılıkla İlgili Araç Gereç Adları Üzerine Tematik Bir Sınıflandırma

1.1. Tarımla İlgili Araç Gereç Adları

1.1.1. Toprağı Sürmede ve Taşımacılıkta Kullanılan Araç Gereç Adları

1.1.1.1. Saban için Kullanılan Adlar

arona: (ATHİSV, 27), **cılga:** (ADA, 190; DS II, 910: Erzincan ve köyleri; Çıldır, Ardahan-Kars), **cüt:** (AİAİSV, 470), **çat:** (AİAİSV, 469), **çılğa:** (ATHİSV, 28), **çif:** (EİA III, 65; KEÇİA, 240), **çifte:** (AİAD, 230), **çüt:** (ÇPHYA, 348; EMASBSV, 173; EYA, 412; EYSV, 46; MAA, 149; KEÇİA, 240). **çut:** (ERA, 183), **çüt:** (AYA, 146; AYSVDİ, 367; HA, 134), **döner:** (ATHİSV, 29), **findoh:** (VMKA, 458), **ğarağura:** (AİPIA, 164), **halat:** (DS III, 2257: Eğnir, Arapkir, Pütürge-Malatya), **harol:** (AA, 365; AAASVÜ, AMAKAİS, 45; AYSVDİ, 433; VGHA, 834), **kara sapan:** (AA, 406; AMAKAİS, 45), **kotan / kötan / köten:** (EMASBSV, 198; ATHİSV, 30; KAAA, 292), **kotan:** (AA, 430; AAASVÜ, 475; AMAKAİS, 45; DS IV, 2937: Iğdır-Kars; EA 123; EİA III, 204; KAAA, 202; KEÇİA, 273; KİA, 380; KIAA, 448; VGHA, 863; AYSVDİ, 465), **kötan:** (AİAİSV, 488; KİAİSV, 306; VKA, 515), **köten:** (DS IV, 2982: Kars-Erzurum ve çevresi; Cenciğe-Erzincan Eleşkirt, Doğubeyazıt-Ağrı; Erciş-Van; Ahlat-Bitlis; VKA, 515), **öküz makinesi:** (MBTA, 263), **pullu / pulluk:** (ATHİSV, 31), **pulluh:** (AİPIA, 167; AMAKAİS, 45; MMA, 151; VMKA, 500), **şoton:** (AİAİSV, 497), **ungöz:** (TYDK, 523), **varan soy / maransof:** (ATHİSV, 32).

1.1.1.2. Saban ile İlgili Araç Gereç Adları

anaç tekir: "Cılğa, kotan ve pulluk türü sabanların önüne takılan biri büyük, diğeri küçük tekerleklerden büyük tekerleğe verilen ad." (ATHİSV, 32).

arohzet: "Sabanda arehi birbirine bağlayan ağaç sopa." (AMAKAİS, 43).

bılak: "Saban okunun ucundaki halka." (DS I, 664: Kiği-Bingöl).

birço: "Pulluğun taban kısmı." (TYDK, 520).

buğa tekir: “Cılğa, kotan ve pulluk türü sabanların önüne takılan tekerleklerden küçük olanına verilen ad.” (ATHİSV, 32).

cambara / cembere: “Cılğa, kotan ve pulluk türü sabanları tekerleklerin olduğu parçaya bağlamada kullanılan demir parçaya verilen ad.” (ATHİSV, 33).

çegi / cegi: “Tarla sürerken pulluğun dişlerinde biriken çamuru kazıyıp temizlemek için kullanılan el aletine verilen ad.” (ATHİSV, 28).

çengel: “Bazı pullukların çeki demiri başında bulunan kancaya verilen ad.” (ATHİSV, 33).

destım: “Karasabanın elle tutulan kısmı.” (TYDK, 520).

diş: “Arona, cılğa, kotan ve pulluk türü sabanların toprağı yarıp alt üst eden sivri uçlu parçasına verilen ad.” (ATHİSV, 34).

eğek: “Sabanın demir takılan ve biraz da toprağa giren kısmı, ökçe.” (DS III, 1675: Refahiye-Erzincan).

eğenk: 1. “Sabanın demir takılan ve biraz da toprağa giren kısmı, ökçe.” (DS III, 1675: Kemah-Erzincan; Elazığ). 2. “Sabanın el ile tutulan ağaç kısmı, tutak.” (DS III, 1676: Aşkale-Erzurum; Gözene-Malatya; EYSV, 63). 3. “Saban ökçesi.” (DS III, 1676: Yeniköy, Aşkale-Erzurum).

ekenek: “Saban demirinin geçirildiği ağaç.” (DS III, 1694: Küpesi-Erzincan).

elceh: “Sabanda majgalın tuttuğu yer.” (EA 118).

elceyh: “Sabanda ‘majgal’ın tuttuğu elçek; tırpanın sapındaki elçek halkası.” (EİA III, 93).

emek: “Çift sabanın ağacı.” (MİA).

eñe: “Kara sabanda öküzlerin boynuna geçirilen yuvarlak kısım.” (MDSSKA, 158).

eneh: “Sabanın demire geçen yeri.” (EA 118).

enek: “Çift sabanın ağacı.” (MİA, 400).

ènek: “Sabanın demire geçen yeri.” (KEÇİA, 245).

eneyh: “Sabanın demir geçirilen ve toprağa gömülen kısmı.” (EİA III, 96).

eşsek / eşseyh / eşek: “Cılğa ve kotan türü ağaçtan yapılan sabanları çekmeye yarayan eğimli gövde ağacına verilen ad.” (ATHİSV, 34).

eyen: “Sabanın yere batan kısmı.” (EA 118).

eyenk: 1. “Sabanın el ile tutulan ağaç kısmı, tutak.” (DS III, 1674: Elazığ; Arapkir, Ağın-Malatya). 2. “Sabanın demir takılan ve biraz da toprağa giren kısmı, ökçe.” (DS III, 1820: Tercan-Erzincan). 3. “Sabanın demirsiz ve oksuz hali.” (DS III, 1820: Ağın, Keban-Elazığ).

gerdene: “Sabanı çekmede kullanılan zincirin halkasıyla bağlantısını kuran parçaya verilen ad.” (ATHİSV, 35).

gesin: “Saban demiri.” (DS III, 2007: Babik, Pütürge-Malatya).

gora: “Cılğa ve kotan sürü sabanların çeki ağacı ucunda başı enli ağaç çiviye verilen ad.” (ATHİSV, 35).

goraba: “Çiftin arasına çamur dolmasını diye takılan tahta parçası.” (EİA III, 143).

halğa / halka: “Bazı pullukların çeki demiri ucunda bulunan demir halkaya verilen ad.” (ATHİSV, 35).

harazan: 1. “Pulluğun önünde bulunan tekerlek.” (DS III, 2286: Ardahan-Kars). 2. “Cılğa ve kotan türü sabanları çekmek için kullanılan iki tekerlekli parçaya verilen ad.” (ATHİSV, 35).

hazne eğişi: “Sabana bulaşan çamurları kazımak için üvendirenin ucuna takılan demir araç.” (DS III, 2323: Ağın-Elazığ; EYSV, 106; EYSV, 106).

hezlengüç: “Pulluğun bıçağındaki çamuru kazımada kullanılan alet.” (MİA, 405).

hob : “Sabanın ucundaki sivri demir.” (AYSVDİ, 445; VGHA, 841).

hop: “Saban demiri.” (DS III, 2404: Çıldır-Kars; Erciş-Van; AA, 382; AAASVÜ, 475).

hop: “Sabanın ucundaki sivri demir.” (AMAKAİS, 43; ATHİSV, 29).

kanat: “Kotan türü sabanın diş üzerinde bulunan yan açık parçasına verilen ad.” (ATHİSV, 36).

karmah / karmak: “Saban zincirinin baş kısmına takılan kancaya verilen ad.” (ATHİSV, 36).

kılıç: “Cılğa ve kotan türü sabanların dış ve gövde kısmına takılan ağaç parçaya verilen ad.” (ATHİSV, 36).

korzevil: “Kağının kollarının birleştiği kısımdaki çıkıntılı çivi; saban okunun ucuna takılan ağaç parçası.” (EİA III, 204).

külâh / kulak: “Cılğa türü sabanın dış arkasında bulunan yana açık ağaç parçalara verilen ad.” (ATHİSV, 36).

mac: “Sabanın, elle tutularak yönetmeye yarayan baston biçimindeki sapı.” (AMAKAİS, 45; VGHA, 871).

maçi / maç: “Arona, cılğa ve kotan türü ağaçtan yapılan sabanların arka kısmındaki dikey ağaç kazığa verilen ad.” (ATHİSV, 37).

marj / marc: 1. “Sabanın sağa sola hareket etmesini sağlayan tahta parçası.” (AA, 445). 2. “Harol adı verilen ekin ekme aracını yöneten ağaç ya da sopa.” (AAASVÜ, 477).

masan: “Sabanın boğazına bağlanan ağaç parçası.” (AMAKAİS, 43).

mec: “Pulluk kolu.” (AKD, 394).

minzer: “Traktörlerin ardına bağlanan toprağı kazıp ekin ekme amacıyla kullanılan alet, römork.” (VMKA, 492).

ok: 1. “Arona türü ağaç sabanın gövde ağacına verilen ad.” (ATHİSV, 37). 2. “Çift sabanın uzun kısmı.” (MDSSKA, 159).

perso: “Cılğa ve kotan türü ağaçtan yapılan sabanların önüne takılan ağaç tekerleklerin dış çember kısmına verilen ad.” (ATHİSV, 37).

sevüç / seviç / seviş / sövüş: “Kotan türü sabanların dış önüne çeki ağacından dikine takılan kama biçimindeki demir parçaya verilen ad.” (ATHİSV, 38).

şolda: “Cılğa, kotan ve pulluk türü sabanları çekmeye yarayan kalın ve uzun ağaç parçaya verilen ad.” (ATHİSV, 38).

tutaş: “Sabanın tutulacak yeri.” (DS, 3997 V; EA 127; EYSV, 210; HA, 162).

zot: “Pulluğun yere batan demirindeki sivri çelik uç.” (VGHA, 926).

1.1.1.3. Traktör için Kullanılan Adlar

dırahdor: (AA, 298), **dırahtor / diregtör / direhdör:** (AMAKAİS, 44; VKA, 492), **dırahtor:** (AYSVDİ, 372), **dırahtor:** (KAAA, 280), **dırahtur:** (AİAİSV, 472), **diraktör:** (EİA III, 79), **direkdör:** (EİA III, 79), **direktor:** (ÇPHYA, 350), **direktör / direhtör / direktör:** (VK A, 492), **direyhdör:** (EİA III, 79), **drekdör:** (AİAİSV, 473), **motor:** (AA, 454; AMAKAİS, 45; AYA, 156; ATHİSV, 68; AYSVDİ, 484; ÇPHYA, 367; ÇPHYA, 367), **tırıhdor:** (AYSVDİ, 557; EİA, 310), **tırıhtor / tırahtör:** (VK A, 550), **Tırahtör:** (MMA, 152), **tirakdör:** (AA, 536), **tirektör:** (MAA, 184), **trahtor:** (VMKA, 514).

1.1.1.4. Römork için Kullanılan Adlar

ramağ: (AİAİSV, 495), **ramok:** (ATHİSV, 79), **ramuğ:** (AA, 485; PMA, 318; EMASBSV, 209), **remuğ:** (AYSVDİ, 516), **romorg:** (VK A, 550), **romorh:** (EİA III, 266), **romuğ:** (AMAKAİS, 45).

1.1.1.5. Kağnı / Öküz Arabası için Kullanılan Adlar

el arabasi: (ATHİSV, 72), **gağni:** (AİAD, 240), **gağni:** (VMKA, 460), **gani / kağni:** (ATHİSV, 68), **gani:** (GİAT, El, 280), **horig:** (VGHA, 842), **horik:** (VMKA, 472), **kağni arabasi:** (AA, 400; AMAKAİS, 45), **kağni:** (AYSVDİ, 456), **kağni araba:** (KVYA, 92), **kağni:** (KVYA, 198), **kor araba:** (ATHİSV, 75), **kor:** (DS VI, 4565: Boyalı, Sarıkamış-Kars), **ot arabasi:** (ATHİSV, 76), **ökiz arabasi:** (VK A, 525), **öküz arabasi:** (AA, 473; AMAKAİS, 45), **öküz arabasi:** (ATHİSV, 68, AYSVDİ, 501), **sel:** (ATHİSV, 77).

1.1.1.6. At Arabası için Kullanılan Adlar

at arabasi: (ATHİSV, 60), **daşga:** (İİA, 615; KİAİSV, 301), **dojgä:** (AİAİSV, 472), **furgun:** (AİAİSV, 476), **gaşga / kaşka:** (ATHİSV, 68), **kelesge:** (VGHA, 854), **talaka:** (EMASBSV, 213), **yaylı:** (AİAİSV, 501; EMASBSV, 220).

1.1.1.7. Kağnı / Öküz Arabası / At Arabası ile İlgili Araç Gereç Adları

arıh: “Hayvanların koşulduğu okun arabaya bağlı olduğu çatal kısım.” (AYSVDİ, 330; VGHA, 784).

badoh / badof / badok: “Furğunun (öküz arabası) ön ve arka dingilleri arasında bağlantı kuran uzun ve kalın gövde ağacına verilen ad.” (ATHİSV, 62).

baş ağacı: “Öküz arabasının kenar parçalarını birbirine çatıp sabitlemede kullanılan ağaç çivi.” (ATHİSV, 69).

bigi: “Öküz arabasında kayışın açılmamasını sağlayan ve kağının ortaya takılmasını sağlayan ağaç.” (VGHA, 792).

buyli / buylu / büylü: “Öküz arabasında tekerin dış yüzeyinden dingile takılan ağaç mile verilen ad.” (ATHİSV, 70).

çağ: “Kağında yükün düşmemesi için konulan kenar korkuluğu, parmaklık.” (DS, 841), (DBA, 343), (DFAHA, 53), (EYSV, 27).

çağlıh: “Kağında yükün düşmemesi için konulan kenar korkuluğu.” (HA, 130).

cal: “Öküz arabasının kenarlarının altlarındaki ip bağlanan ağaç çivilere verilen ad.” (ATHİSV, 71).

çağ: “Kağında yükün düşmemesi için konulan kenar korkuluğu, parmaklık.” (EYSV, 27).

çağa: “Arabalarının kenarına konulan ağaç.” (GIAT, El, 268).

çamper: “Kağın arabasında bulunan bir parça.” (AMAKAİS, 43).

çaruh / çarılı / çarık: “At arabasını inişlerde yavaşlatması için tekerin önüne konulan lastik parçaya verilen ad.” (ATHİSV, 61).

çeten: 1. “Saman ve sap taşırken arabaların kenarlarına takılan siperlik.” (EMASBSV, 172). 2. “Saman taşımak için hazırlanmış kağının dört uzun kazığı arasına ‘kem’le örülen örtü.” (EA, 116; EİA III, 64).

dayah / dayak: “Öküz arabasının ön kısmına dikine koyulan ağaç kazığa verilen ad.” (ATHİSV, 71).

dırap: “Furğunun (öküz arabası) üzerine çeten biçiminde yapılan yüksek kasaya verilen ad.” (ATHİSV, 63).

diş: “Öküz arabasında dingili araya alan ağaç parçalara verilen ad.” (ATHİSV, 71).

dişle / dişleg, dişlek: “Furğunu (öküz arabası) çekmek için ön kısmına takılan uzun ağaç parçaya verilen ad.” (ATHİSV, 64).

doğ: “Öküz arabasındaki tekerleğin etrafını kaplayan metal çember.” (AMAKAİS, 43).

dorbuz: “Furğunun (öküz arabası) arka tekerlekleri önüne fren görevi yapması için konulan lastik parçalara verilen ad.” (ATHİSV, 64).

egrice: “Öküz arabasının orta kısmına takılan uç kısımları yukarı doğru kıvrımlı yay biçimindeki ağaç parçaya verilen ad.” (ATHİSV, 72).

ergidami: “Ağaç dirgen, sap ve saman taşımada kullanılan çiftçi aleti.” (EMASBSV, 179).

fırfır: “Traktörün arkasına takılarak biçili otları toplamada kullanılan demir çubuklu tırmığa verilen ad.” (ATHİSV, 61).

ğam: “Öküz arabalarının parçalarından biri.” (AYSVDİ, 397).

ğazlıh: “Öküz arabalarında arabanın dört köşesine nesnelere bağlamak için dikilen ucu sivri uzunca ağaç parçası.” (AYSVDİ, 405).

gelgi: “Öküz arabasının iç kısmına takılan ağaç parçalara verilen ad.” (ATHİSV, 73).

gergi: “Kağın arabasında kolların arasındaki açıklığı korumak için takılan ağaç.” (AMAKAİS, 43).

gığan: “Öküz arabasında boyunduruğun arıklarını arabaya bağlayan deri kayış.” (AMAKAİS, 43).

gob / goba / gopa / gopo: “Öküz arabasının iskelesini oluşturmak için arka ve orta kısmına enine takılan kalın ağaç parçalara verilen ad.” (ATHİSV, 73; AYSVDİ, 418).

goğp: “Öküz arabasında marala bağlanan toprağı sürmeye yarayan metal.” (AMAKAİS, 45).

ğop: “Kağının iki oku arasını sabit tutmaya yarayan iki paralel tahta.” (VGHA, 828).

gop: “Kağının önündeki tahta.” (AA, 350; AAASVÜ, 474; AMAKAİS, 43).

göbek: “Furğunun ön tekerleklerinin dingil kısmında sağa ve sola dönmesini sağlayan bağlantı kısmına verilen ad.” (ATHİSV, 65).

götluh: “Öküz arabasının ön kısmına enine takılan ağaç parçasının dışa doğru uzanan çıkıntısına verilen ad.” (ATHİSV, 74).

ig: “Kağnıda iki tekerlek arasındaki kalın ağaç, dingil.” (EYSV, 119).

keşan: “Sarp yerden kesilmiş odunları indirmeye yarayan, kalın çatal ağaçtan yapılmış kızak.” (DS IV, 2771: Hasankale-Erzurum; Erzincan).

kol: “Öküz arabasının gövde kısmını oluşturan yan parçalara verilen ad.” (ATHİSV, 74).

ķop: “Kağnın iki yanında çıkıntı yapan tahta parçası.” (VGHA, 863).

ķorzivel / korzivél: “Kağrı arabasının tekerleğini dingile bağlayan araç.” (AMAKAİS, 44; VGHA, 863).

ķorzivel: “Kağnının kollarının birleştiği kısımdaki çıkıntılı çivi, saban okunun ucuna takılan ağaç parçası.” (AA, 429; AAASVÜ, 475).

macarga / macırğa / macarka: “Ot taşımak için römork üzerine takılan çit biçimindeki yüksek ve enli kasaya verilen ad.” (ATHİSV, 68).

maran: “Ağaç veya demir kağrı tekerleği.” (AA, 444; AAASVÜ, 477; AMAKAİS, 43; ATHİSV, 75; EMASBSV, 201).

mazı: “Dingil.” (AKD, 394).

mazi / maşı: “Öküz arabasının tekerlerini birbirine bağlayan kalın ve yuvarlak ağaç parçaya verilen ad.” (ATHİSV, 75).

muçar: “Traktörün arkasındaki demir.” (AİAISV, 490).

özeg / özek: “Kağrı tekerleklerini birbirine bağlayan ağaç.” (EMASBSV, 205).

özek: “Kağrı tekerleklerini birbirine bağlayan ağaç.” (EMASBSV, 205).

parih: “Öküz arabasının başının dik durmasını sağlayan direk.” (AA, 478; AMAKAİS, 44).

pigi: “Öküz arabasındaki lorhu muhafaza etmek için kullanılan bağlantı ağacı.” (AMAKAİS, 44).

porheg: “Öküz arabasında sırnı ağacının üzerindeki demir.” (VGHA, 890).

sami: “Kağrı arabasında öküzlerin boynuna bağlanan ağaç.” (AMAKAİS, 44).

samter: “Kağrı arabasında samiye bağlanan ip.” (AMAKAİS, 44).

sel arabası: “Kağrıdan daha büyük, dağlık bölgelerde ot taşımaya yarayan araba.” (DS V, 3575: Çala, Çıldır; Sarıkamış-Kars).

serini: “Kağrı dingili.” (AA, 500; AAASVÜ 478; AMAKAİS, 44).

sırım: “Öküz arabası dingili.” (AMAKAİS, 44).

sırni: “Kağrıdan iki tekerleği birbirine bağlayan ağaç.” (VGHA, 897).

sirini: “Öküz arabalarında iki tekeri birbirine bağlayan tek parça kalınca ağaç.” (AYSVDİ, 531).

şahra ağacı: “Ekin saplarını taşımak için semer üstüne takılan ağaç.” (EYSV, 194).

şahra: “Ucunda kendir ve halka bulunan hayvanla yük taşımada kullanılan araç.” (MİA, 419).

tamik: “Kağrı arabası parçası.” (VGHA, 907).

tar: “Kağnının çeten türü kasası üzerine yatay olarak takılan uzun ağaç sııklara verilen ad.” (ATHİSV, 77).

terebarik: “Öküz arabasındaki kazıklara delinerek takılan ve kazıkları dengede tutan enlice kalas.” (VGHA, 909).

terezi: “Furğunun (öküz arabası) ön tekerleklerinin dengesini sağlayan demir bağlantılara verilen ad.” (ATHİSV, 66).

tikme: “Kağrıya çeten türü kasa yapmak için kenarlarına aralıklarla dikilen ağaç kazıklara verilen ad.” (ATHİSV, 78).

tor: “Saman taşırken kağrı arabasına takılan ot ve kendirle örülmüş ağ.” (DS V, 3969: Erciş-Van).

valok: “Kızak, döven ve arabalara at koşarken kullanılan bir çeşit araç.” (DS VI, 4802: Selim Kars).

voz: “Tarladan tahıl getirmek için arabanın üstüne konulan parmaklıklı, ağaçtan bir gereç.” (DS VI, 4109: Kars).

yastıh: “Kağında, dingil ile sandık arasındaki iki ucu delikli, geniş ve kalın tahta.” (AMAKAİS, 44).

yastuh: “Kağniya teker kısmında yükseklik kazandıran kalın ağaç parçaya verilen ad.” (ATHİSV, 78).

yaşig / yeşik: “Furğunun (öküz arabası) tahtalarla yapılan kenarları kapalı kasasına verilen ad.” (ATHİSV, 68).

1.1.1.8. Taşımacılıkta Kullanılan Diğer Araçlar

ahpun arabası: “Gübre arabası.” (DS I, 132: Erzurum).

at dırmığı: “Tek atın çektiği mekanizmalı ve çift tekerlekli ot toplama aracına verilen ad.” (ATHİSV, 60).

furğun / fırgın / fırgın: “Öküz, manda veya at koşularak yük taşımada kullanılan dört tekerlekli büyük yük arabasına verilen ad.” (ATHİSV, 62).

kel arabası: “Manda arabası.” (VKA, 513).

yaylı: “Üstü ve yanları kapalı, dört tekerlekli, altında yayları olan, atla çekilen bir tür binek arabası, yaylı.” (VMKA, 519).

1.1.2. Toprağı Kazmada ve Çaplamada Kullanılan Araç Gereç Adları

1.1.2.1. Bel için Kullanılan Adlar

bêl: (AMAKAİS, 44; AYSVDİ, 344; VGHA, 790), **bel:** (PMA, 312), **düz bel:** (ATHİSV, 109), **hampalıbel:** (DS III, 2268: Ergan-Erzincan), **mêr:** (TYDK, 522).

1.1.2.2. Çapa için Kullanılan Adlar

alah: (VKA, 475), **aşih:** (VGHA, 785), **cemek:** (DS II, 880: Selim, Alisofu, Sarıkamış-Kars), **çapa:** (ATHİSV, 108), **çenek:** (IASVÜBTÇ, 415), **çepe:** (KIAA, 435), **gelberi:** (DS III, 1971: Varto-Muş), **kağ:** (IASVÜBTÇ, 418), **keğenk:** (EYSV, 126), **kerki:** (AA, 415; AİAİSV, 486; DS IV, 2756: Sarıkamış, Iğdır-Kars; Doğubayazıt-Ağrı; Erciş-Van; İİA, 623; KİAİSV, 305), **külbe:** (TYDK, 521), **külbe:** (DS IV, 3028: Kemaliye-Erzincan; Arapkir-Malatya; ÇPHYA, 363; E, 33; DBA, 345; DGAÜA, 38; EYSV, 140; HA, 150; PMA, 317), **meğel:** (DS IV, 3150: Kars), **sancak:** (DS V, 3537: Pekreşen, Çıldır-Kars).

1.1.2.3. Kazma için Kullanılan Adlar

ğazma: (AYSVDİ, 405), **kazmı:** (TYDK, 521), **tavır:** (DS V, 3848: Babik, Pütürge-Malatya; ÇPHYA, 1996: 74), **tevir:** (PYKGTS, 73), **zenğrê:** (TYDK, 523).

1.1.2.4. Kürek için Kullanılan Adlar

ğazma: (AİAİSV, 479), **kiseği:** (AKD, 394).

1.1.2.5. Bel, Çapa, Kazma ve Kürek ile İlgili Araç Gereç Adları

depicek: “Bel denilen tarım aracının ayakla basılacak tahta kısmı.” (DS, 1428; EYSV, 54).

kürey: “Kürek.” (VKA, 517).

tepçek: “Bel sapına geçirilen tahta ayakçak.” (DS V, 3883: Erciş-Van; Elazığ; EYSV, 203; ŞEADSK 2, 32).

üşü: “Kazma, kürek gibi araçlara sap yapmakta kullanılan sıyırığı.” (DS VI, 4080: Türkmen köyleri, Sarıkamış-Kars).

1.1.3. Toprağı Düzleştirmede Kullanılan Araç Gereç Adları

1.1.3.1. Tapan için Kullanılan Adlar

dızğaro: (VGHA, 811), **hepel:** (ATHİSV, 93), **kurum:** (AA, 435; AMAKAİS, 45), **tapan dırmığı:** (ATHİSV, 79), **tapan:** (DS V, 3825: Kars ve çevresi, Çıldır, Kars; Erzurum; Tercan, Cenciğe-Erzincan; Eleşkirt, Doğubayazıt-Ağrı; Erciş-Van; Ahlat-Bitlis; Ağın-Elazığ; Gözene-Malatya; AA, 524; AAASVÜ, 479; AMAKAİS, 45; ATHİSV, 31; AYSVDİ, 546; ÇPHYA, 376; DFAHA, 86; EİA III, 299; EMASBSV, 213; EYAD, 238; EYSV, 200; KBAYA, 205; KIAA, 455; PYKGTS, 73; VKA, 546), **trpun:** (TYDK, 523).

1.1.3.2. Tırmık için Kullanılan Adlar

dırmıh / tırmık: (ATHİSV, 56), **dırmıh:** (ADA, 192; AİAİSV, 473; AMAKAİS, 45; AYSVDİ, 376; ÇPHYA, 349; EİA III, 78; EYA, 413; EYSV, 55; KIAA, 437), **gelberi:** (DS III, 1971: Erzurum), **mager:** (VGHA, 872), **manger:** (DS IV, 3122: Van), **mıryer:** (TYDK, 522), **pıncik:** (EYAD, 237; KBAYA, 237), **tırmıh** (AMAKAİS, 45), **tırmık:** (AYSVDİ, 558).

1.1.4. Hasat Esnasında Kullanılan Araç Gereç Adları

1.1.4.1. Orak için Kullanılan Adlar

cerük: (EYSV, 29; SYA, 204), **kaliç:** (DS IV, 2612: Malatya), **keranti:** (AİAİSV, 486), **leyden:** (AMAKAİS, 45; DS IV, 3076: Hasankale-Erzurum; AYSVDİ,470), **orağ:** (ÇPHYA, 368), **orah:** (AA, 468; AMAKAİS, 45; ÇPHYA, 368; DS, 4616: Iğdır-Kars; VKA, 525), **orağça:** (VKA, 525), **pırnat:** (DS V, 3445: Erzurum; Erzincan), **vâştüri:** (TYDK, 523).

1.1.4.2. Tırpan için Kullanılan Adlar

kêrandi: (VGHA, 857), **kerenti:** (ATHİSV, 57; DS IV, 2754: Iğdır-Kars; AKD, 394; KİAİSV, 305), **merendi:** (DS IV, 3168: Karakoyunlu-Kars), **nalev / nalo / naloy:** “ (ATHİSV, 59), **tırpan:** (AA, 535; AAASVÜ, 485; ADA, 208; AMAKAİS, 46; ATHİSV, 58; AYSVDİ, 558; VKA, 550).

1.1.4.3. Tırpanla İlgili Araç Gereç Adları

çâkuç: “Tırpanı dövmek için kullanılan çekiç.” (TYDK, 520).

demçik: “Tırpanın el ile tutulan sap kısmı.” (TYDK, 520).

dezgah: “Tırpan dövmede kullanılan üç ayaklı iskemleye verilen ad.” (ATHİSV, 56).

dım: “Tırpanın sap kısmı.” (TYDK, 520).

elcek: “Tırpanın sapından elle tutup sallamada kullanılan parçasına verilen ad.” (ATHİSV, 59).

elçek: “Tırpanın sapına yerleştirilen el tutma kısmı.” (VGHA, 815).

gama: “Tırpan sopası.” (AMAKAİS, 44).

ğama: “Ağsaptan yapılmış tırpanı sıkıştırmak için kullanılan araç.” (TYDK, 521).

kırim: “Tırpanın sapsız demir kısmı.” (TYDK, 521).

nat: “Tırpanın sapı.” (ATHİSV, 59; EİA III, 238; DS IV, 3242: Erzurum; AMAKAİS, 45; DS IV, 3242: Selim-Kars; Pasinler-Erzurum; Tutak-Ağrı).

pöçük / pörçük / pöçüh: “Tırpanın sap takılan bölümüne verilen ad.” (ATHİSV, 59).

tırpan çeküc: “Tırpanın ağız kısmını dövmede kullanılan kısa saplı küçük çekice verilen ad.” (ATHİSV, 60).

zından: “Tırpan ağzını dövmeye yarayan demir.” (VGHA, 925).

1.1.4.4. Topraktan Bitki Kökü Çıkarmada Kullanılan Araç Gereç Adları

külünK: (AMAKAİS, 45), **legirden:** (AMAKAİS, 45), **tülünK:** (AMAKAİS, 46).

1.1.5. Hasat Sonrası Tarım Ürünlerini Ayıklamada Kullanılan Araç Gereç Adları

1.1.5.1. Biçerdöver için Kullanılan Adlar

biçer: (VKA, 482, VMKA, 437), **biçerdöğer:** (AA, 251), **döğer biçer:** (EİA III, 82), **döğer:** (VGHA, 812), **piçer:** (AA, 482; AMAKAİS, 45; ATHİSV, 61; VGHA, 889).

1.1.5.2. Döven için Kullanılan Adlar

carcar: (AİAİSV, 469; DS II, 860: Iğdır, Kars; Erciş-Van; KİAİSV, 300), **düğen:** (DS II, 1620: Erzincan Ağın-Elazığ; Malatya; EYSV, 60; KBAYA, 189), **gam / ğam:** (DS III, 1905: Erciş-Van; AMAKAİS, 44; VGHA, 822, VMKA, 460), **gem:** (ADA, 196; DS III: 1985: Sarıkamış, Kars ve köyleri; Erzurum; Cenciğe, Ergan-Erzincan; Doğubeyazıt-Ağrı; Bulanık-Muş; Hozat-Tunceli; Keçirik, Elazığ; Kurucaova, Akçadağ-Malatya; ATHİSV, 90), **gemi:** (AİPIA, 164; ATHİSV, 90), **meşenü:** (TYDK, 522).

1.1.5.3. Patoz için Kullanılan Adlar

dester: (AİAİSV, 472), **gehre:** (AİAİSV, 479; DS III, 1971: Van), **gezer patoz:** (ATHİSV, 91), **kara patoz:** (ATHİSV, 93), **kurfartoz:** (VGHA, 866), **partoz:** (VGHA, 886; AYSVDİ, 506), **patdos:** (EYA, 424), **patos:** (AİAİSV, 493; KİAİSV, 308), **patoz:** (ATHİSV, 94; AMAKAİS, 45), **savuran patoz:** (ATHİSV, 94).

1.1.5.4. Döven, Patoz ve Biçerdöver Görevinde Kullanılan Diğer Araç Adları

carcar / carcer / cercer: (AMAKAİS, 44; VKA, 485), **savurma makinesi:** (AA, 496; AMAKAİS, 45),

1.1.5.5. Döven ve Patoz ile İlgili Araç Gereç Adları

dargam: “Dövene bağlanan boyunduruğun halkasına geçirilmiş olan ve döveni çekmeye yarayan ağaç.” (DS II, 1369: Nazimiye-Tunceli).

diş: “Dövenin altına takılan kesici parçalara verilen ad.” (ATHİSV, 90).

gamilder: “Dövenin oku.” (DS, 1908), (EYSV, 79).

gamut (Ar.): “Döveni boyunduruğa bağlayan ağaç.” (EYSV, 79).

gemodu: “Döveni boyunduruğa bağlayan bir ucu çatalı ağaç.” (EMASBSV, 184).

grik: “Döveni boyunduruğa bağlayan ucu kıvrık ağaç.” (DS III, 2057: Ergan-Erzincan).

halat: “Patozun makas kolunu çevirmede kullanılan enli ve uzun kayışa verilen ad.” (ATHİSV, 91).

kamilder: “Dövenle boyunduruğu birbirine bağlayan ağaç.” (EYSV, 124; DS IV, 2617: Ağın, Arapkir-Malatya).

kırık: “Döveni boyunduruğa bağlayan ucu çengelli ağaç.” (DS IV, 2824: Erzincan). 2. “Ot, çalı biçmek için kullanılan küçük orak.” (DS IV, 2825: Eleşkirt, Doğubeyazıt-Ağrı).

örengaç: “Döveni boyunduruğa bağlayan ağaç parçası.” (MDSK, 53).

1.1.6. Harmanı Bir Araya Getirmede ve Savurmada Kullanılan Araç Gereç Adları

1.1.6.1. Ananat, Dirgen, Yaba için Kullanılan Adlar

anadot: (EYSV, 6; EYAD, 231), **anadut:** (EMASBSV, 163; EYA, 409), **çatal ağacı:** (EYSV, 37), **çatalağaç:** (KBAYA, 187), **dirgan:** (AMAKAİS, 44), **dirgen / dirgen:** (VKA, 492), **dirgen:** (ATHİSV, 56; AYSVDİ, 378; EİA III, 79; EMASBSV, 176), **eğrimadı:** (DS III, 1685: Ergan-Erzincan), **ergidamı:** (EMASBSV, 179), **ergimadı:** (EYA, 415), **ergimat:** (DS III, 1768: Kemaliye-Erzincan), **hirguês:** (TYDK, 521), **lemper:** (VGHA, 870), **losdar:** (DS IV, 3089: Erciş-Van), **meğlêm:** (TYDK, 522), **savrûh:** (VMKA, 503), **şana:** (DS VI, 4721: Iğdır-Kars; KİA, 383; DS V, 3744: Mengeser, Doğubayazıt-Ağrı; Sarıkamış-Kars), **yaba / yava:** (ATHİSV, 96; EMASBSV, 219), **yaba:** (AA, 556; ADA, 209; AMAKAİS, 46; AYSVDİ, 578; DS VI, 4113: Iğdır-Kars; EİA III, 330; EYSV, 221; KA, 235; KAAA, 308; KİAİSV, 311), **yâbâ:** (TYDK, 523).

1.1.6.2. Harmanı Toplayıp Yaymada Kullanılan Diğer Araç Gereç Adları

eğme: “Biçilmiş buğdayları yığmakta kullanılan eğri bir ağaç dalı.” (KİA, 375).

gabda: “Harmanda tahılı toplamaya yarayan araç, sıyrığı.” (DS III: Çıldır köyleri, Kars).

gabdên: “Harman dövdükten sonra, onu toplamak için kullanılan alet.” (KEÇİA, 247).

gabdo: 1. “Harman toplamaya yarayan, öküze koşularak kullanılan bir çeşit tahta tarım aracı.” (DS III, 1885: Kars ve bazı köyleri). 2. “Harmanda tahılı toplamaya yarayan araç, sıyrığı.” (DS VI, 4508: Çıldır köyleri, Kars).

garraf: “Harmanda saman toplamaya yarar tarım aracı.” (DS III, 1929: Kars).

ged: “Tarlada biçilen otları bir yere toplamak için kullanılan iki uzun sırk.” (DS III, 1964: Kars ve bazı köyleri).

gerrap: “Harman yığmaya yarayan basit bir aygıt.” (DS III, 2006: Arpaçay ve bazı köyleri, Çıldır-Kars).

hal: “Dövülmüş harmanı toplayıp ‘tığ’ haline getirmek ve ‘tığ’ savrulduktan sonra yayılan samanı toplamakta kullanılan, tahtadan yapılmış öküzle çekilen küreme aleti.” (EİA III, 153).

hal: “Harman sonrasında samanı sürterek toplamada kullanılan sıyrığaca verilen ad.” (ATHİSV, 91).

kabda: “Harmanda tahıl toplayan araç.” (ATHİSV, 93; DS IV, 2583: Çıldır-Kars).

kubdan: “Harman toplamaya yarayan araç.” (DS IV, 2989: Tercan-Erzincan).

ķubdon: “Harman toplamakta kullanılan tahta alet.” (EİA III, 206).

küreği: “Harman küremeye yarayan alet.” (EYSV, 141).

teç küreği / teç küreği: “Samanı savurmada kullanılan geniş ağızlı ağaç küreğe verilen ad.” (ATHİSV, 95).

tığ savuran / tığ soyuran: “Samanı savurup içindeki tahılı seçme işinde kullanılan kollu ahşap makineye verilen ad.” (ATHİSV, 96).

yaban: “Ağaçtan yapılmış birkaç dişli kürek, ‘tığ’ savurmada kullanılan alet.” (EİA III, 130).

yonacah / yolacak: “Ot yığımında ot çekme işinde kullanılan el aletine verilen ad.” (ATHİSV, 188).

1.1.6.3. Harmanı Toplayıp Yaymada Kullanılan Araç Gereçlerle İlgili Adlar

notır: “Olmuş buğdayı savurup samandan ayıracak olan tığın alt tarafına dikilen çubuk.” (GİAT, 290).

1.1.7. Pamuğu İşlemede Kullanılan Araç Gereç Adları

cırcır: “Pamuk kozalarının pamuğunu ve çekirdeğini birbirinden ayıran çıkırık.” (EYSV, 31).

cıyrık: “Pamuktan tohumları ayıran makine, çırcır.” (DS II, 945: Iğdır-Kars).

çıyrık: “Çıkırık, pamuk eğirme aracı.” (DBA, 343).

1.1.8. Meyvecilikte Kullanılan Araç Gereç Adları

1.1.8.1. Meyve Toplamada Kullanılan Araç Gereç Adları

alacak: “Meyveyi yaralamadan almaya yarayan alet.” (MİA, 368).

burgaç: “Meyve toplamak için kullanılan çatal uçlu ağaç.” (MİA, 390).

çarpı: “İnce uzun sırık.” (DS II, 1083: Arapkir, Besni, Malatya).

çavlu: “Meyve toplamak için bezden yapılmış sepet.” (EYSV, 37).

eğmençe: “Ağacın dalını çeken ağaç çengel.” (MİA, 399).

gege: “Meyve dallarını eğmek için kullanılan ucu çengelli uzun sırık.” (DS III, 1968; EYSV, 83).

gelberi: “Yüksek dallardaki meyveleri toplamak için kullanılan çatallı sopa.” (AMAKAİS, 45; DS III, 1971: Hükam, Oltu-Erzurum; Van).

hasavan: “Ağaçtaki olgun meyveleri silkeleyerek toplamada kullanılan büyük bez.” (EYSV, 104).

haseban: “Ağaçlardaki olgun meyveleri silkeleyerek toplamada kullanılan büyük bez.” (PMA, 315).

hila: “Tahıl kurutmaya ya da ağaçtan meyve silkelemeye yarayan büyük çarşaf.” (DS III, 2384: Malatya).

masgal: “Meyve toplama aleti.” (EMASBSV, 201).

tolaka: “Cevizleri dökmek için kullanılan kısa sopa.” (AMAKAİS, 46).

vala: “Dut toplarken yere serilen yaygı.” (DS VI, 4091: Kemaliye-Erzincan).

zoğ: “Ceviz dökmeye yarayan ince ve oldukça uzun sırık, ağaç.” (AYSVDİ, 603).

zoğ: “Meyveleri dökmek için kullanılan uzun sopa.” (AMAKAİS, 46).

1.1.8.2. Meyve Ağaçlarının Dallarını Dik Tutmada Kullanılan Araç Gereç Adları

haça: “Meyve dallarının eğilmemesi için destek olarak konulan çatallı ağaç.” (DS III, 2248: Karakoyunlu, Iğdır-Kars).

serpane: “Özellikle eski tip bağcılıkta kullanılan, asmayı toprağa sabitleyip dik tutmaya yarayan ince odun parçası.” (MAA, 180).

serpene: “Asma veya fasulye gibi uzayan bitkileri asmak için kullanılan çubuk.” (DBA, 347; DFAHA, 84; E, 43; DS, 3590; EİA, 199; EYAD, 237; EYSV, 184; HA, 158; KBAYA, 203; PMA, 319).

serpene: “Meyve ağaçlarına, üzüm çubuklarına dik durması ve sarılması için vurulan destek, dayak.” (DS V, 3592: Erciş-Van; Harput-Elazığ).

1.1.8.3. Meyveleri Sıkma Araç Gereç Adları

dancek: “Meyvelerin suyunu çıkarmak için tahtadan yapılmış bir araç, cendere.” (DS II, 1357: Erzincan).

sal: “Üzüm ezmeye yarayan büyük tahta ya da taştan oyulmuş tekne.” (BMADSK, 270).

salk: “Üzüm vb. meyvelerin suyunu çıkarmaya yarayan araç.” (DBA, 346; DFAHA, 83; DS V, 3528: Elazığ; EYSV, 181; HA, 157).

1.1.9. Ağaç Kesmede / Budamada Kullanılan Araç Gereç Adları

1.1.9.1. Balta için Kullanılan Adlar

bahre: (EİA III, 36), **balta:** (AA, 237), **bel balta:** (VKA, 481), **cilo dehresi:** (AMAKAİS, 44), **devir:** (DS II, 1443: Erzurum), **girebi:** (MİA, 402), **haçah:** (E, 39), **kebrağ:** (KVYA, 198), **kürebi:** (DS IV, 3045: Kars),

nacağ: (DS VI, 4604: Iğdır-Kars; EİA III, 237; DFAHA, 80; EMASBSV, 204; EYA, EYSV, 155; 423; KBAYA, 200), **nacağ:** (AYSVDİ, 488), **nalçih:** (TYDK, 522), **teber:** (EİA, III).

1.1.9.2. Bıçkı için Kullanılan Adlar

bıçkı: (DS I, 657: Ağın, Keban-Elazığ; E, 14; EYSV, 19; HA, 128), **bıhçı:** (HA, 129), **bıhçı:** (EYSV, 19; MİYİGKA, 127), **bıhçı:** (EA 114; VGHA, 791), **bıhçı:** (EYSV, 19), **bıhçı:** (EMASBSV, 166), **bıhçı:** (EYSV, 20), **bıhçı:** (EADSK, 907), **bıhçı:** (PYKGTS, 65), **buçhi:** (VGHA, 794), **buçhi:** (AA, 260; AYSVDİ, 351), **desdere:** (AA, 297; EİA III, 76; VGHA, 809), **dörpi:** (AA, 308), **ğirdabél:** (VGHA, 826), **hızar:** (AA, 380), **hızar:** (AAASVÜ, 481; AİAİSV, 484), **leb:** (DS IV, 3070: Arapkir-Malatya), **leblep:** (DS IV, 3070: Malatya), **pışkı:** (KAAA, 300).

1.1.9.3. Dehre için Kullanılan Adlar

dahra: (EYSV, 50; EYAD, 164), **dahre / dare:** (TYDK, 520), **dehre:** (AA, 294; AAASVÜ, 481; AMAKAİS, 44; AYSVDİ, 372; DBA, 343; EYSV, 53; SYA, 214), **derhe:** (EYA, 413; MAA, 151; MİYİGKA, 133).

1.1.9.4. Ağaç Kesmede / Budamada Kullanılan Diğer Araç Gereç Adları

düğüdüğü: “Balta, keser, kazama gibi aletlerin çivi ya da kazık çakmaya yarayan kısmı.” (HA, 136; EYSV, 60).

gırık: “Bağ budamaya yarayan bıçak.” (DS III, 205: Erzincan).

gırık: “Çengel uçlu eğirme, dokuma aleti; eğri uçlu bağ bıçağı.” (EYA, 417; EMASBSV, 185).

kerki: “Keser.” (VGHA, 855).

kesgi: “Ot yığını kesmek için kullanılan sivri uçlu el aletine verilen ad.” (ATHİSV, 186).

kirik: “Bağ budama bıçağı.” (DS IV, 2878: Erzincan).

narik: “Budama bıçağı, bıçkı.” (DS IV, 3241: Malatya).

1.1.10. Yük Taşımada Kullanılan Araç Gereç Adları ile İlgili Adlar

1.1.10.1. Sepet ve Küfe için Kullanılan Adlar

cebe: (DS II, 871: Küllük, Iğdır-Kars), **cebere:** (DS II, 872: Arpaçay-Kars), **çarpan:** (DS II, 1083: Sarıkamış-Kars; Pasinler-Erzurum; EİA III, 62), **çatan:** (DS II, 1088: Erciş-Van), **çepik:** (DS II, 1143: Ahıska-Kars; Oltu, Aşkale, Pasinler-Erzurum; Van), **çeten:** (ATHİSV, 88; AMAKAİS, 44; DS II, 1149: Arpaçay, Iğdır-Kars; Pasinler, Ağveran, Ilıca-Erzurum; Refahiye, Ergen-Erzincan; Erciş-Van; AYSVDİ, 363), **elce:** (DS, 2704; EYSV, 64), **ellice:** (DFAHA, 60; DS III, 1722; EYSV, 64), **galat:** (ATHİSV, 184; EYA, 415), **ğufa:** (SYA, 205), **kıdkk:** (DS VI, 4553: Erzincan), **küfa:** (BMİVKA, 239), **mahra:** (DS IV, 3107: Malatya), **ot sepeti:** (ATHİSV, 187), **sakar:** (DS V, 3520: Erciş-Van; Ahlat-Bitlis; AYSVDİ, 519), **sebet:** (DS V, 3565: Erciş-Van), **sepet:** (AYSVDİ, 526), **zambil:** (EMASBSV, 221), **zığı:** (DS VI, 4368: Iğdır-Kars).

1.1.10.2. Çuval için Kullanılan Adlar

bardam: (ATHİSV, 88), **bardan:** (DS I, 529: Iğdır-Kars; Erzurum; ATHİSV, 88; EA 114; EİA III, 37), **çal:** (GİAT, 271; KBAYA, 188), **çuval / çuval:** (ATHİSV, 89), **dilo:** (ATHİSV, 89), **haral:** (AYSVDİ, 433), **haral:** (MMA, 254), **haran / haral:** (ATHİSV, 92; VGHA, 833), **harar:** (GİAT, EI, 290; KBAYA, 195; MİA, 404), **harer:** (EADSK, 903; EMASBSV, 189), **harer:** (AYA, 150; DFAHA, 66; DGAÜA, 35; E, 30; EYSV, 103; HA, 144), **haşa:** (EİA, 193; EYAD, 234; EYSV, 104), **heryar:** (TYDK, 521), **hüşâ:** (TYDK, 521), **ıgık:** (DS IV, 2458: Mezirme-Malatya), **kıl çuval:** (ATHİSV, 93), **naylon çuval:** (ATHİSV, 94), **örs torbasi / örs torbasi:** (ATHİSV, 58), **tağar:** (DS V, 4734: Malatya), **tay çuvalı:** (DS V, 4746: Davulku, Hekimhan-Malatya), **telis:** (AKD, 397; DFAHA, 87; DS, 3871; DS V, 3873: Kars; Ağın-Elazığ; Arapkir-Malatya; E, 47; EA 127; EİA, 305; EYSV, 203; KİA, 383; KBAYA, 205; SYA, 211), **ter:** (DS V, 3890: Erciş-Van), **yayma:** (DBA, 347; DS, 4213; EYSV, 224).

1.1.10.3. Heybe için Kullanılan Adlar

ağbı / heğbi: (TYDK, 520), **haKbe:** (BMİVKA, 233), **heybe:** (ATHİSV, 278; AYSVDİ, 442), **hurc:** (KAAA, 290), **hurç:** (ATHİSV, 278), **terki:** (ÇPHYA, 377), **terki:** (ÇPHYA, 377; DFAHA, 87; EYSV, 204; KBAYA, 98; KYA, 163).

1.1.10.4. Çuvalla ilgili Araç Gereç Adları

terbağı: “Çuval ağzı dikmeye yarayan kıl ve yünden yapılan bağ, sicim.” (DS V, 3890: Erciş-Van).

1.1.11. Tahıl Ölçeği Olarak Kullanılan Araç Gereç Adları

1.1.11.1. Ölçü Miktarı Belirtilmeyen Tahıl Ölçekleri

cırnık: (AYSVDİ, 356), **çap:** (DS II, 1072: Erciş-Van; Bitlis; Pertek-Tunceli), **ğod:** (KAAA, 286), **godik:** (DBA, 344), **gurik:** (DS III, 2198: Erzurum), **ķantar:** (AMAKAİS, 45), **ķatılog:** (AYSVDİ, 457), **kod:** (DS IV, 2897: Ergan-Erzincan; KVYA, 199), **ölbe:** (DS V, 3331: Fiğın-Erzincan), **ölçek:** (KBAYA, 201; EYSV, 163; AYSVDİ, 501), **urum:** (EADSK, 903), **urupla:** (DS VI, 4044: Darende-Malatya; MİA, 422).

1.1.11.2. Ölçü Miktarı Belirtilen Araç Gereç Adları

bilbil: 1. “Bir çeşit tahıl ölçeği.” 2. “Çanağın yarısı.” (MİA, 390).

çerik: “Altı kiloluk bir çeşit hububat ölçüsü.” (DS II, 1146: Nazimiye-Tunceli; Gündüzbey, Yeşilyurt-Malatya).

çinik: “Sekiz kiloluk bir hububat ölçüsü, şinik.” (DS II, 1228: Refahiye-Erzincan).

grat: 1. “Altı kiloluk tahıl ölçeği.” (DS III, 2053: Ağın, Keban; Elazığ). 2. “Bir çeşit tahıl ölçeği.” (DS III, 2053: Malatya ve çevresi).

god: 1. “Tahtadan yapılmış bir çeşit tahıl ölçeği.” (DS III, 2091: Erzurum; Erzincan; Van). 2. “Madenden yapılmış tahıl ölçeği.” (DS III, 2091: Kars ve köyleri; EYA, 417). 3. “Tahıl ölçmek için kullanılan bir çeşit kap.” (AKD, 392). 4. “Hububat ölçüsü, kile.” (EA 120). 5. “2 gaz tenekesi dolusu veya 20 kg buğdayın hacmi.” (EİA III, 121: Erzurum). 6. “Buğday ve arpa ölçmeye yarayan gaz tenekesi büyüklüğünde tahtadan yapılmış kap.” (AYSVDİ, 416).

goduk: “Kile, tahıl ölçeğinin dörtte biri, şinik.” (DS III, 2093: Erzurum).

got: 1. “Tahıl ölçüsü.” (DS III, 2108: Haşhaşı-Erzincan-Bitlis; EMASBSV, 186). 2. “Bir kile alan ölçek, şinik.” (DS III, 2108: Erzurum).

ğozin: “Üç okka ağırlığında bir çeşit tahıl ölçeği.” (AYSVDİ, 420).

kat: “6 okka tahıl alan silindir biçiminde, ağaçtan yapılmış bir tahıl ölçeği.” (DS IV, 2682: Erzurum-Erzincan).

ķefci: “Bir kaşıklik ölçü birimi.” (PYKGTS, 69).

ķıynāt: “Bir tenekelik ölçü birimi.” (TYDK, 521).

kodik: “Beş, altı okkalık, tahtadan yapılmış tahıl ölçeği.” (DS IV, 2899: Erzincan; Ağın-Elazığ).

kot: “Altı-sekiz kilo tahıl alan tahtadan yapılmış bir ölçek.” (DS IV, 2936: Kars; Ahlat-Bitlis).

mucur: “Sekiz kilo alabilen bir tahıl ölçeği.” (DS IV, 3215: Elazığ; Darende, Arapkir-Malatya).

put: 1. “16 kg’lık ağırlık ölçüsü.” (DS V, 3494: Kars). 2. “Yaklaşık olarak 16 kg’lık tahıl ölçüsü.” (KİA, 382).

somar: 1. “On altı kiloluk bir tahıl ölçeği.” (DS V, 3664: Sarıkamış, Kars; Erzincan; Erzurum). 2. “On sekiz okka alan ölçekle on altı kez ölçülmüş tahıl.” (DS V, 3664: Kars ve köyleri). 3. “Kile; 30 teneke tutarında tahıl ölçeği.” (EYA, 426). 4. “Kile; 16 godluk tahıl ölçüsü; 15 kile; 30 teneke.” (EİA III, 282).

şinik: “Bir teneke miktarındaki tahılın dörtte biri.” (DS V, 3782: Ergan-Erzincan; EYA, 426; EMASBSV, 213)

timin: “Yirmi ya da yirmi dört kiloluk tahıl ölçeği.” (DS V, 3935: Ağın-Elazığ; Arapkir-Malatya).

urup: “Bir teneke tahılın sekizde birindeki miktar.” (DS VI, 4788; EYA, 428).

yarım: 1. “Bir gaz tenekesi ölçüsünde tahıl ölçeği.” (DS VI, 4186: Erzurum; Ağın-Elazığ). 2. “On iki kiloluk tahıl ölçeği.” (DS VI, 4186: Ağın-Elazığ).

1.1.12. Tahıl Dövme / Öğütme ile İlgili Araç Gereç Adları

1.1.12.1. Dibek, Dibek Taşı ve Değirmen için Kullanılan Adlar

carcar / carcer / cercer: “Altı demirli harman öğütme aracı.” (AMAKAİS, 44; VKA, 485).

degirman: “Değirmen.” (AYSVDİ, 372).

değirmán: “Değirmen.” (MMA, 152)

denk: “Döğme yapılan taş değirmen.” (EYSV, 53).

dınk: bkz. “dink.” (EYSV, 55).

dıstar: “El değirmeni.” (KA, 232).

dink: 1. “Tahılın kabuğunu ayırmaya yarayan büyük taş dibek.” (DS II, 1507: Ahlat-Bitlis; Erzurum; DFAHA, 58; E, 20; EYAD, 233; EYSV, 57; HA, 136; KBAYA, 188). 2. “Bulgur değirmeni.” (EMASBSV, 176).

el değirmani: “El değirmeni.” (AMAKAİS, 44).

el değirmani: “Kahve, buğday, nohut vb. taneli bitkileri kol gücüyle öğüten araç.” (AYSVDİ, 385).

el değirmani: “Kahve, buğday, nohut vb. taneleri kol gücüyle öğüten araç veya alet.” (AA, 319).

eldaş: “Değirmen.” (EYSV, 64).

hatıl: “Havan.” (DFAHA, 66).

kikire: “Buğday öğütmek, bulgur yapmak için kullanılan taştan yapılan el değirmeni.” (KAAA, 292).

sitahan / istahan: “Buğday ve arpa türü tahılların kılıfını almada kullanılan taş değirmene verilen ad.” (ATHİSV, 106).

soku: 1. “Tahıl dövmeye yarayan büyük taş dibek.” (DS, V, 3661: Tunceli-Elazığ). 2. “Dibekte, havanda dövme işini yapan tokmak.” (DS, V, 3661: Malatya). 3. “Dut, bulgur dövülen çukur taş, büyük havan.” (DFAHA, 84; DS, 3659; E, 44; EİA, 199; EYAD, 238; EYSV, 187; HA, 159; KBAYA, 203; SYA, 210; 4. “Tahıl dövmeye yarayan taş dibek.” (MİA, 418).

tink: “Tahıl, pirinç çeltiklerinin kabuklarını çıkarmakta kullanılan aygıt.” (DS V, 3937: Kars).

1.1.12.2. Tahıl Dövme / Öğütme ile İlgili Adlar

gelberi: “Değirmen küreği.” (EMASBSV, 184).

havan: “İçinde bir şey dövülüp ufalamaya yarayan tahta, taş, maden veya plastikten yapılan kap.” (AYSVDİ, 436).

kapak: “Değirmen çarkına basınçlı su gönderen ortası delik tahta.” (DS, 2629 IV; EYSV, 124).

kırma makinesi: “Elektrik gücü ile çalışan tahıl kırma makinesine verilen ad.” (ATHİSV, 105).

savacağ: “Değirmen suyunu başka yöne çevirmek için oluk önüne konulan tahta.” (DS, 3551; EYSV, 182).

seten: “Tahılın kepeğini ayırmaya yarayan, hayvan ya da suyla döndürülen dikey konulmuş değirmen taşı.” (DS V, 3594: Darende-Malatya).

tekne: “Buğday öğütülürken buğdayı taşın deliğine azar azar akıtan tahta depo.” (DS V, 3868: Malatya).

1.1.13. Tahıl Ürünlerini Elemede Kullanılan Araç Gereç Adları

çalğat: “Tahıl tanelerini yabancı nesnelere seçmeye ve yarayan döner kalburlu araç.” (İİA, 614).

daşgözel / daşgözeri: “Buğday tahılı içindeki yabancı ve iri taneli nesnelere seçmede kullanılan geniş gözlü eleğe verilen ad.” (ATHİSV, 89)

daşgözer: “Arpa ve buğdayı samandan ayırmaya yarayan büyük delikli kalbur.” (DS II, 1376: Sarıkamış-Kars).

elçek: “Eleğin büyüğü.” (DS III, 1706: Nazimiye-Tunceli).

elek: “Unla kepeği ayırmada kullanılan sık gözlü un eleme aracına verilen ad.” (ATHİSV, 89).

gözel: “Arpa temizleme aleti.” (ADA, 199).

halbur: “Kalbur.” (DS III, 2259: Kesirik-Elazığ).

halbur: “Kalbur.” (MMA, 255).

harbun / hervil / kalbur: “Harmandan sonra buğday elemede kullanılan eleğe verilen ad.” (ATHİSV, 92).

helbır: “Tahıl ve başka iri taneli maddeleri elemek için kullanılan büyük delikli ve seyrek telli elek, kalbur.” (VGHA, 836; AYSVDİ, 438).

kermah: “Bir çeşit kalbur.” (DS IV, 2756: Van).

sarat: “İri gözenekli kalbur, kalburun büyüğü.” (AMAKAİS, 45; AYSVDİ, 522; DGAÜA, 40; DFAHA, 84; DS, 3543; EYSV, 181 KBAYA, 203; DS VI, 4673: Kesirik-Elazığ; Malatya ve çevresi; DS V, 3545: Cenciğe-Erzincan; Erciş-Van; Ahlat-Bitlis; Hozat, Tunceli; Ağın-Elazığ; Arapkir-Malatya; MİA, 417).

şedire / şadara / şadre: “Harman altı süprüntüsü elemede kullanılan geniş gözlü eleğe verilen ad.” (ATHİSV, 95).

taşgöze: “Bulgur eleği.” (EMASBSV, 213).

taşgözeri: “Tahılın taşını ayıklamaya yarayan büyük delikli kalbur.” (DS V, 3842: Tercan-Erzincan)

tepir: 1. “Buğday, bulgur vb. tahılları elemeye yarayan ağaçtan yapılmış büyük elek.” (DS V, 3886: Erzurum; Kemaliye-Erzincan; Arapkir-Malatya). 2. “Buğdayı üzerinde silkip savurarak taş ve çöpten ayrılmaya yarayan tahta.” (EYSV, 203).

tepur: “Tahılları elemeye yarayan tahtadan bir çeşit kalbur.” (DS V, 4754: Kesirik-Elazığ; Malatya).

tepür: “Buğday, bulgur vb. tahılları elemeye yarayan ağaçtan yapılmış büyük elek.” (ATHİSV, 96; DS V, 3886: Erzurum-Malatya).

1.1.14. Tarım İşlerinde Kullanılan Halat Adları

araba ipi: “Arabaya yüklenen otu sıkmada kullanılan kalın ve uzun urgana verilen ad.” (ATHİSV, 55).

benkri: “İki çuvalı at ya da eşek üzerinde tutmak için kullanılan kalın ip.” (TYDK, 520).

cağ: “Demir, pancar, otu bağ haline getirmek amacıyla oluşturulan ottan halat.” (VMKA, 440).

çav: “Ot bağlarını bağlamakta kullanılan halat.” (VGHA, 802).

doğ: “Ağaçları birbirine bağlamak için deriden ya da yaş ağaçtan ya da demirden yapılan bağ.” (AYSVDİ, 378).

valok: “Atlarla dövme ve saban türü araçları çekmek için kullanılan halatlara verilen ad.” (ATHİSV, 283).

1.1.15. Tarımla İlgili Diğer Araç Gereç Adları

baliye makinesi: “Otu sıkıştırıp telle sikan makineye verilen ad.” (ATHİSV, 61).

biçer bağlar: “Ot veya buğday biçip bunları bağ haline getiren araç.” (VMKA, 438).

caca: “Bir tarım aleti.” (IASVÜBTÇ, 415).

çeperi: “Çit.” (AİAD, 229).

çüt çubuğ: “Çiftçilik için gerekli malzemelerin genel adı.” (AMAKAİS, 44).

germeşoy: “Öküz sürmede, tarla tapanı yapmada kullanılan yumuşak çubuk.” (DS III, 2005: Sarıkamış-Kars).

goj: “Üzerinde et, ot, ve çalı çırpı doğranan odun kütüğü.” (AYSVDİ, 416).

gorhuluğ: “Bostan ve bağlara kuşların zarar vermemeleri için dikilen korkuluk.” (DS, 2105; EYSV, 91).

günç: “Üzerinde keven dövülen tahta, kütük.” (DS III, 2225: Babik, Pütürge-Malatya).

hacat: “Tarımsal faaliyetlerde kullanılan el aletlerine verilen ad.” (ATHİSV, 57).

legden: “Ot bükmede, ottan urgan yapmakta kullanılan alet.” (AYSVDİ, 470).

lombardin: “Sulamada kullanılan bir motor.” (AYSVDİ, 471).

macrafa: “Ekilmiş yahut ekilecek tarlada evlek yapma, su yolu açma işine yarayan alet; maşrapa.” (EYSV, 147).

milla potik: “Bostana zarar veren kuşları korkutup kaçırmak için eski palto veya ceket giydirilerek bostana dikilen çarmıh şeklindeki ağaç; çocukların yağmur duasına çıkardıkları yapma kukla.” (E, 37; EYSV, 152; HA, 153;).

örke: “Tırpanın altına konularak tırpan bileylemede kullanılan yardımcı alet.” (EADSK, 903).

örs: “Üzerinde tırpan dövülen demir aletine verilen ad.” (ATHİSV, 58).

santrafiş: “Su pompası.” (AMAKAİS, 45).

tohum makinesi: “Tarlaya tohum serpmeye işinde kullanılan makineye verilen ad.” (ATHİSV, 31).

tuluğ: “Peynir, cacık, yağ vb. şeyler koymaya yarayan ya da yayık olarak kullanılan deri, tulum.” (AYSVDİ, 564).

zilyigeeye: “Tarımda kullanılan teknolojik aletlere verilen ad.” (AİPİA, 169).

1.2. Hayvancılıkla İlgili Araç Gereç Adları

1.2.1. Hayvanlara Bağlanan / Takılan Araç Gereç Adları

1.2.1.1. Boyunduruk için Kullanılan Adlar

banduruk, banduruh: (DS I, 519: Erzurum), **bo unduruğ:** (KIAA,434), **boınduruğ:** (KVYA, 192), **bönduruğ:** (KEÇİA, 236), **bonduruğ:** (KİA, 373; VGHA, 793), **bonturuğ:** (VGHA, 793), **boyunduruğ:** (MİYİGKA, 127), **boyünduruğ:** (VMKA, 438), **boyunduruğ:** (AİAİSV, 468; AYSVDİ, 349), **boyunduruk:** (EADSK, 903; MİA, 390), **çemberek:** (VGHA, 802), **dib bonduruği / dip boyunduruğu:** (ATHİSV, 29), **düz boyunduruğ:** (ATHİSV, 72), **gamut:** (DBA, 344; EYSV, 79), **ğanderek:** (AA, 336; AMAKAİS, 44), **ganderek:** (AMAKAİS, 43), **ğandırır:** (VGHA, 822), **gapçek:** (EMASBSV, 183), **gorzivel:** (AA, 350), **harazan:** (DS III, 2286: Van), **işgil:** (DS IV, 2563: Karapapak köyleri, Sarıkamış-Kars), **kağan:** (DS III, 2594: Mengeser, Doğubeyazıt-Ağrı), **kandırır:** (DS IV, 2622: Kuzkışla, Kuruçay-Erzincan; Eleşkirt, Doğubeyazıt-Ağrı), **keyiş:** (ATHİSV, 74), **kırzavul:** (EMASBSV, 197), **kora:** (DS IV, 2923: Çıldır-Kars), **korzavul:** (EYSV, 136), **kotan - zenceri:** (ATHİSV, 34), **kulan:** (ATHİSV, 37), **küt:** (VKA, 517), **loğ:** (EİA, 212), **lorğ:** (AA, 442; AMAKAİS, 43), **mankur:** (DS IV, 3125: Erzincan), **nir:** (KA, 234), **niri:** (TYDK, 522), **nöhr / nöhür:** (VKA, 524), **sami:** (AA, 492; AAASVÜ, 478; ATHİSV, 76; AYSVDİ, 520; DFAHA, 83; EİA III, 269; EYAD, 237; EYSV, 181; KBAYA, 202; KEÇİA, 274; VGHA, 893), **samtër:** (VGHA, 894), **sanbağı:** (KEÇİA, 274), **séylaz:** (VGHA, 897), **urus boyunduruği:** (ATHİSV, 67), **yengi:** (EYSV, 226), **zol:** (VGHA, 926).

1.2.1.1.1. Boyunduruğu Sabana veya Dövene Bağlamada Kullanılan Araç Gereç Adları

çemberek: (VGHA, 802), **gamut:** (DBA, 344; EYSV, 79), **ğanderek:** (AA, 336; AMAKAİS, 44), **ganderek:** (AMAKAİS, 43), **ğandırır:** (VGHA, 822), **gorzivel:** (AA, 350), **harazan:** (DS III, 2286: Van), **işgil:** (DS IV, 2563: Karapapak köyleri, Sarıkamış-Kars), **kağan:** (DS III, 2594: Mengeser, Doğubeyazıt-Ağrı), **kandırır:** (DS IV, 2622: Kuzkışla, Kuruçay-Erzincan; Eleşkirt, Doğubeyazıt-Ağrı), **keyiş:** (ATHİSV, 74), **kırzavul:** (EMASBSV, 197), **kora:** (DS IV, 2923: Çıldır-Kars), **korzavul:** (EYSV, 136), **kotan zenceri:** (ATHİSV, 34), **kulan:** (ATHİSV, 37), **küt:** (VKA, 517), **loğ:** (EİA, 212), **lorğ:** (AA, 442; AMAKAİS, 43), **mankur:** (DS IV, 3125: Erzincan), **sami:** (AA, 492; AAASVÜ, 478; ATHİSV, 76; AYSVDİ, 520; DFAHA, 83; EİA III, 269; EYAD, 237; EYSV, 181; KBAYA, 202; KEÇİA, 274; VGHA, 893), **samtër:** (VGHA, 894), **sanbağı:** (KEÇİA, 274), **séylaz:** (VGHA, 897), **yengi:** (EYSV, 226), **zol:** (VGHA, 926).

1.2.1.1.2. Boyundurukla İlgili Diğer Araç Gereç Adları

arêh: “Boyunduruk bağlanan yer.” (AA, 223).

arık: “Öküz arabasında boyunduruğa uzatılan uzatma ağacı.” (AMAKAİS, 43).

ariğ: “Boyunduruk bağlanan yer.” (AA, 224).

çamasakrave: “Boyunduruğun ortasında bulunan halka türü parçaya verilen ad.” (ATHİSV, 33).

gandırır: “Boyunduruk kayışına geçirilen daire şeklinde eğilmiş ağaç.” (EMASBSV, 182).

godah: “Boyunduruğun orta kısmına takılan ağaç çiviye verilen ad.” (ATHİSV, 73).

halta: “Boyunduruğa takılan boyun bağı çubuklarını bağlamada kullanılan deri kayışa verilen ad.” (ATHİSV, 65).

hodah daşi / hodak taşı: “Öküzlerle tarla sürerken ağırlık yapması için boyunduruğa asılan delikli taşa verilen ad.” (ATHİSV, 29).

közever: “Boyunduruğu hayvanın boynuna mahsus ağaç çivi.” (GİAT, M, 294).

malğ: “Boyunduruk kayışının ucundaki çivi.” (EA, 123).

maluh / malık / malğ: “Boyunduruk kayışına takılan başı geniş küçük ağaç mile verilen ad.” (ATHİSV, 75).

sambağa: “Boyunduruğun deliklerine geçirilen eğri ağaçları bağlayan ip.” (VGHA, 893).

sambağı: “Öküzlerin öküz arabasını çekmek için boyunlarına geçen iki ağacı bağlayan bağ, ip.” (EYA, 425; VMKA, 502).

sambağı: “Boyunduruğun boyun bağı çubuklarını birbirine bağlamakta kullanılan ipe verilen ad.” (ATHİSV, 76).

samı: 1. “Boyunduruğa geçirilen, öküzlerin bağlanmasına yarayan demir ya da ağaç çubuklar, boyunduruk zelvesi.” (DS V, 3533: Çıldır-Kars; Oltu-Erzurum; Tercan-Erzincan; Doğubeyazıt-Ağrı; Erciş-Van; Ahlat-Bitlis;

AYSVDİ, 520). 2. “Boyunduruk üzerinde, hayvanın boynunun geçtiği ve alt uçlarından iple veya zincirle bağlanan ağaç çubuklar.” (EYA, 425).

saya: “Boyunduruk kayışını bağlayan ağaç çivi.” (MİA, 417).

tağallah: “Boyunduruğun boyun bağı çubukları başına takılan demir halkaya verilen ad.” (ATHİSV, 78).

yaşmah: “Öküzlerin boyun altına takılan uzun ağaç parçaya verilen ad.” (ATHİSV, 67).

zıvana: “Öküz arabasındaki boyunduruğun önüne geçen, onu kilitleyen ağaç kama.” (VGHA, 926).

1.2.1.2. Hayvanlara Bağlanan Zincirler için Kullanılan Araç Gereç Adları

at zenciri: (ATHİSV, 275), **leveş:** (EYSV, 144), **mermend:** (GİAT, M, 296), **sigge:** (EİA III, 280), **zele:** (KVYA, 207), **zencir:** (TİA, 242), **zıncır:** (VKA, 559).

1.2.1.3. Hayvanlara Bağlanan İpler için Kullanılan Araç Gereç Adları

başbağı: (DS I, 554: Refahiye-Erzincan), **cılav:** (DS II, 907: Iğdır-Kars), **cinel:** (DS II, 978: Ardahan-Kars), **çatı:** (ATHİSV, 183), **çeki:** (ATHİSV, 28), **gap:** (DS III, 1916: Erzurum-Erzincan; EMASBSV, 182), **orenceç:** (MİA, 414; MİA, 414), **oruk:** (DS V, 3292: Nazimiye-Tunceli), **oysar:** (DS V, 3305: Mengeser, Doğubeyazıt-Ağrı), **örengaç:** (MDSK, 53), **örkan:** (PMA, 318), **örken:** (DBA, 346; DGAÜA, 300; DS V, 3349: Iğdır, Çıldır-Kars; Erzurum; Ergen-Erzincan; Erciş-Van; Ahlat-Bitlis; Kiğı-Bingöl; Hozat-Tunceli, Ağın Elazığ; Arapkir, Pötürge-Malatya; E, 40; EİA, 198; EYSV, 164; HA, 154; KBAYA, 102; SYA, 218; TİA, 237), **örük:** (DS V, 3354: Malatya), **samtér:** (AYSVDİ, 521), **samter:** (AA, 492), **sapan:** (EİA, 270), **semter:** (AAASVÜ, 478).

1.2.1.4. Hayvanlara Takılan Zil, Çan, Çingirak ve Süs Eşyası için Kullanılan Araç Gereç Adları

cıngıldak: (ADDA, 162), **cıngırık:** (EYA, 411), **çeng:** (AMAKAİS, 43), **çingıl:** (EİA, 65), **dağdağan:** (AA, 285), **gacık:** (AA, 335), **ğacık:** (VGHA, 821), **ğecig:** (AA, 338; AMAKAİS, 43), **gograv:** (DS III, 2094: Bitlis; AMAKAİS, 43), **kelek:** (DFAHA, 71; DS III, 2727: Ağın-Elazığ; EYSV, 127), **tahtah:** (ŞEADSK 2, 31), **zingılaf:** (VGHA, 925), **zingülü:** (ÇPHYA, 74), **zingırav:** (VKA, 559), **zingılaf:** (BMA, 180), **zingilav:** (BMA, 180), **zingrov:** (AİAİSV, 502).

1.2.1.5. Gem için Kullanılan Adlar

aci damah: (ATHİSV, 275), **başlık:** (DS I, 563: Kars köyleri), **dişindirik:** (DS II, 1524: Erzincan), **gām:** (EA, 119; KİAİSV, 303), **gantar:** (KAAA, 283), **gantarga:** (KAAA, 283), **gantarma:** (EYSV, 80), **gem:** (AMAKAİS, 43; ATHİSV, 277; EMASBSV, 184; ÇPHYA, 67; PYKGTS, 6; DS III, 1985; EYSV, 84; KBAYA, 191; HA, 141), **hebeş:** (ATHİSV, 278), **kantarma:** (ATHİSV, 278), **mışöne:** (KBAYA, 239), **sulahlıh:** (DS V, 3693: Sarıkamış-Kars), **suluh:** (ATHİSV, 282).

1.2.1.6. Koşum Takımı için Kullanılan Adlar

başluh: (ATHİSV, 275), **hamut:** (ATHİSV, 277; VGHA, 833), **hamut:** (EİA, 155; EMASBSV, 188), **samı:** (EMASBSV, 209), **yural:** (ATHİSV, 284).

1.2.1.7. Gem ve Koşum Takımı ile İlgili Adlar

boyunsalık: “Hayvanın boynu altından geçen, geme ve yulara takılı ip.” (DS I, 748: Hamut-Elazığ).

suluğ: “Atın çenesi altından geçen gemin zinciri.” (EİA, 285).

1.2.1.8. Köpeklere Takılan Tasmalarla İlgili Araç Gereç Adları

cağ: (ŞEADSK 2, 20), **çangāl:** (MAA, 148), **doğ:** (AA, 303), **hırs:** (EİA III, 171).

1.2.1.9. Hayvanlara Bağlanan / Takılan Diğer Araç Gereç Adları

buhah / buhahı: “Atın ayaklarına takılan kelepçeye verilen ad.” (ATHİSV, 276).

cidoy: “Atın ayağına vurulan kelepçe.” (DS II, 961: Sarıkamış-Kars).

çaluh: “Büyük baş hayvanların boynuna takılan halka.” (EYSV, 44).

çarpana: “Tavukların kaçmasını önlemek için ayaklarına takılan alet.” (MİA, 393).

çoluğ: “Büyük baş hayvanların boynuna takılan halka.” (DBA, 343; EYSV, 44).

çoluk: “Hayvanları bağlamak için boyunlarına geçirilen “U” şeklinde ağaç.” (DS II, 1263: Ergen-Erzincan).

gırgal: “Öküz ve ineklerin boğazına takılan ağaç halka.” (DS III, 2056: Sarıkamış-Kars).

h̄alta: “Tazıyla çıkılan avda tazıların boynundaki tasmaya takılan üç demir halkadan her biri.” (EYATS, 99).

h̄irizma: “Ayı, boğa vb. hayvanların burunlarına takılan halka.” (Gemalmaz, 1995: 172).

kelmi: “Hayvanların boynuna takılan yay şeklinde kalın meşe ağacı.” (TYDK, 521).

mangür: “Hayvanları bağlamada kullanılan “U” şeklinde ağaç.” (ERADSK, 64).

1.2.2. Hayvanların Bağlandığı Araç Gereç Adları

köken: “Hayvan bağlanan kazık.” (DS V, 4570: Malatya).

sikge: “Çayıra çekilen erkek atların ön ayağının birine takılıp zincirle yere çakılan alet.” (EA, 126).

sikke: “Hayvanları bağlamak için yere çakılan demir ya da ağaç kazık.” (DS V, 3634: Kars-Erzurum).

zikke: “Atın yularını bağlamak için çayırılık alana batırılan demir.” (VGHA, 926).

1.2.3. At ve Eşek ile İlgili Bazı Araç Gereç Adları

1.2.3.1. Eyer İçin Kullanılan Adlar

ayar / yeher: (ATHİSV, 275; EYSV, 11; KBAYA, 132), **ayar:** (DS I, 408: Ardahan-Kars; EYSV, 11; KBAYA, 184; MİA, 388), **eger:** (AİPIA, 163), **ēr:** (GİAT, M, 276), **eyer:** (KAAA, 96), **márâqe:** (PMA, 317), **mereke:** (DFAHA, 78; EYSV, 150), **yeher:** (DS VI, 4230: Selim, Koyundere, Ahıska-Kars; AKD, 398; KAAA, 308; KİAİSV, 312).

1.2.3.2. Semer için Kullanılan Adlar

çul: (EYSV, 46; HA, 134), **çulh:** (EYSV, 46), **eşşeh beli:** (AİAİSV, 475), **körTan:** (PYKGTS, 69), **kürtün:** (DFAHA, 76; EYSV, 141), **palan:** (E, 41; EYA, 424; EYSV, 167; EMASBSV, 206; İA, 628; EYSV, 167).

1.2.3.3. Eyer ve Semerle İlgili Araç Gereç Adları

belleme: “Binek hayvanını soğuktan korumak için beline sarılan veya eyerin altına konulan keçe, meşinlenmiş keçe.” (DS I, 621; EYSV, 18).

çul: “Atın sırtına konulan kalın ve geniş örtüye verilen ad.” (ATHİSV, 276; EİA, 68).

galtak: “Atın eyerinin üstündeki ağaçtan parça.” (DS III, 1904: Kars ve bazı köyleri).

gaş: 1. “Eyerin ön kısmındaki uç.” (AİAD, 242.). 2. “Semerin ön ve arkasında ip geçirmeye yarayan çatal ağaçlar.” (DS III, 1933: Ağın, Keban-Elazığ; EYSV, 82).

gecer: “İpekli at çulu.” (DS III, 1959: Kars).

golan: 1. “Semer bağı.” (EMASBSV, 186). 2. “At, eşek vb. hayvanların semerini veya eyerini bağlamak için göğsünden aşırılarak sıkılan yassı kemer.” (KYA, 158).

gusgun: 1. “Hayvan semerinin öne kaymaması için kuyruğun altından geçirilerek bağlanan enli kayış.” (DS III, 2202: Kars ve köyleri). 2. “Atın kuyruğunun altından geçen eyere bağlı bağ.” (EMASBSV, 188).

guzgun: “Eyerin kuyruk altından geçen kayış.” (EA, 120; EİA, 149).

hamıt: “Develerin sırtlarına konup üzerine yük vurulan takım.” (DS III, 2267: Malatya).

kaş: “Eyerin oturma koltuğunun önündeki çıkıntılı bölümüne verilen ad.” (ATHİSV, 279; DS IV, 2677; EYSV, 125).

keçe: “Eyerden önce atın sırtına atılan kalın ve yünlü örtüye verilen ad.” (ATHİSV, 279).

kolan / kolan: “Binek hayvanlarının eyerini ya da semerini sıkıp gevşetmeye yarayan bir tür kemer.” (ATHİSV, 279; PYKGTS, 70; AYSVDİ, 464).

kuşgun / kuşgun: “Eyeri atın kuyruk sokumundan tutturarak bağlamada kullanılan kayışa verilen ad.” (ATHİSV, 279).

palden: “Eşeğin arka bacakları arasından semere bağlayan kayış bağı.” (EMASBSV, 206).

paldum: “Semerin kaymaması için hayvanın kuyruk kısmından geçirilen kayış.” (DFAHA, 81; EYSV, 168).

sinebent / silebent: “Atın göğsünün altından eyere bağlanan kemere verilen ad.” (ATHİSV, 281).

şahra ağacı: “Ekin saplarını taşımak için semer üstüne takılan ağaç.” (DS, 3735), (EYSV, 193).

teğelti: “Binek hayvanlarında eyerin altına konulan keçe.” (DS V, 3861: Malatya).

tekalti: “Eyerin altına, keçenin üstüne yerleştirilen meşin kaplı keçe.” (DS V, 3864: Selim-Kars).

terke: “Terki.” (DFAHA, 87; E, 47; EYSV, 204).

yastuh: “Eyerin arka kısmındaki çıkıntılı bölüme verilen ad.” (ATHİSV, 283).

1.2.3.4. Üzengi ve Üzenginin Takıldığı Kayış İçin Kullanılan Adlar

özengi: (DS V, 3373: Erzurum; KAAA, 299), **üzengi:** (ATHİSV, 282; KIAA, 457; KİAISV, 311), **zengi:** (EYSV, 232; KVYA, 207).

1.2.3.5. Nal için Kullanılan Adlar

buz nali / buz nalı: (ATHİSV, 276), **düz nal:** (ATHİSV, 276), **nal:** (ATHİSV, 280; AYSVDİ, 489; KAAA, 297).

1.2.3.6. Nalbanthk ile İlgili Araç Gereç Adları

lavaşa: 1. “Nallanan hayvanın alt dudağını sıkmak için kullanılan alet.” (EA, 123). 2. “Nallama sırasında kıpırdamaması için hayvanın alt dudağını sıkmaya yarayan alet.” (EİA, 210).

lavaşe / lavaşa: “Hayvanı nallarken dudağına geçirilen tahta kıskaç.” (AMAKAİS, 43; PYKGTS, 71).

nal muhi: “Nalı hayvanın tırnağına çakmada kullanılan başı enli çiviye verilen ad.” (ATHİSV, 280).

yonacah: “Nal çakmak için hayvanların tırnağını yontmada kullanılan bir tür bıçağa verilen ad.” (ATHİSV, 284).

yonacak: “Nalbant bıçağı.” (DS VI, 4295: Kars). 2. “Nalbant bıçağı.” (DS VI, 4295: Kabayel, Kızılmescit, Pülümür-Tunceli).

yoncak: “Nalbant bıçağı.” (DS V, 4825: Pülümür-Tunceli).

zehd deliği: “Nalın ortasındaki delik.” (MİA, 425).

1.2.4. Hayvanları Dürtmekte ve Sürmede Kullanılan Araç Gereç Adları

1.2.4.1. Üvendire için Kullanılan Adlar

māsda: (GİAT, M, 296), **massa:** (EYA, 423; EYSV, 148; EMASBSV, 201), **masta:** (DS IV, 3133: Hekimhan-Malatya; EYSV, 148; KBAYA, 199; MİA, 412), **meses:** (EYAD, 236), **misas:** (KA, 234),

modul: (DS IV, 3208: Erzurum; Miçingâh, Kemaliye; Sosunga, Çayırılı-Erzincan; EYA, 423; KEÇİA, 268), **modül:** (EMASBSV, 203; EYA, 423), **sağut:** (SYA, 219).

1.2.4.2. Üvendirenin Ucu için Kullanılan Adlar

cemek: (DS II, 880: Sarıkamış-Kars; Erzurum; Refahiye-Erzincan), **labut:** (HA, 150; SYA, 208; DS IV, 3058: Kiğı-Erzincan; Elazığ; EYSV, 143), **nodul:** (DS IV, 3208: Malatya). (DS IV, 3254: Kars ve köyleri), **sökürge:** (DS V, 3679: Malatya), **zakut:** (EYSV, 231), **zeht:** (TYDK, 523), **züğürte:** (DS VI, 4403: Arapkir-Malatya; Ağın-Elazığ).

1.2.4.3. Kamçı / Kırbaç için Kullanılan Adlar

gamçı: (GİAT, M, 280), **ğamçı:** (EA, 119; KIAA, 440), **ğemçi:** (AYSVDİ, 407), **gunut:** (ATHİSV, 185), **harazan:** (VGHA, 833; AYSVDİ, 433), **kamçı:** (ATHİSV, 186), **kırbaş:** (AA, 419).

1.2.4.4. Kamçı / Kırbaç ile İlgili Araç Gereç Adları

şeb: “Öküzleri sürmek üzere yapılan kırbacın ucundaki yaprak şeklindeki iki parçadan birinin adı.” (AYSVDİ, 538).

şep: “Kamçı ucundaki kösele parçası.” (VGHA, 903).

varalés: “Öküzleri sürmek üzere yapılan kırbacın ucundaki yaprak şeklindeki iki parçadan birinin adı.” (AYSVDİ, 575; VGHA, 919).

1.2.4.5. Hayvanları Dürtmekte ve Sürmede Kullanılan Diğer Araç Gereç Adları

çubuh: “Hayvanları gütmekte kullanılan ince ve uzun sopaya verilen ad.” (ATHİSV, 183).

degenek / değnek / değenek: “Çobanın hayvanları götürürken kullandığı kalın ve uzun sopaya verilen ad.” (ATHİSV, 184).

gege: “Davarları yakalamak için kullanılan ucu çengelli uzun sırık.” (EYSV, 83).

palut degenek: “Meşe ağacı dalından yapılan kalın ve dayanıklı hayvan sopasına verilen ad.” (ATHİSV, 188).

şipik: “Hayvan sürmekte kullanılan ince çubuk.” (DS V, 3784: Ağın-Elazığ; EYSV, 196).

1.2.5. Hayvanları Kırmada Kullanılan Araç Gereç Adları

āvrink: “Koyunların yünü kırım için kullanılan makastan daha uzun alet.” (PMA, 312).

gırhınç: “Koyunların yünü kırpmada kullanılan makas.” (EYSV, 88).

gırhlıh: “Koyun kırpmak makinesi.” (EYSV, 88; HA, 142).

kırhluh / gırhlıh: “Koyunların yünü kesmek için kullanılan geniş ağızlı büyük makasa verilen ad.” (ATHİSV, 187).

kırkı: “Yün kesme makası.” (AMAKAİS, 43).

kırklık: 1. “Davar kırkılan makas.” (DS VI: 2831). 2. “Koyun tüylerini kesmekte kullanılan makas.” (DS VI, 4557: Kars ve köyleri).

1.2.6. Hayvanları Tımar Etmede Kullanılan Araç Gereç Adları

1.2.6.1. Kaşığı İçin Kullanılan Adlar

gāşeği: (EA, 119), **gaşoy:** (KAAA, 284), **gebre:** (DS III, 1957: Bitlis), **gemre:** (VMKA, 462), **ğşeğ:** (EİA, 132), **ğşev:** (AYSVDİ, 408), **ğvre:** (GIAT, M, 286), **girek:** (DS III, 2081: Erzurum), **kaşevi / kuşay:** (ATHİSV, 186), **kaşō:** (EADSK, 903), **keşav:** (AA, 417; AMAKAİS, 43), **keşevi Kımlek:** (VMKA, 480).

1.2.6.2. Hayvanların Tımarı Esnasında Kullanılan Diğer Araç Gereç Adları

gebre: 1. “Hayvan, tımar edildikten sonra tozunu silmeye yarayan kıl kese.” (DS III, 1957: Erzincan; Erciş-Van). 2. “Kaşığı.” (DS III, 1957: Bitlis). 3. “Keçi kılından yapılmış, hayvanların tımarında kullanılan kese.” (EYA, 416). 4. “At tımarı için kıl kese.” (EA, 119; EİA, 125).

kebre: “Tımar edilen hayvanların tozlarını silmekte kullanılan sert, kıldan yapılmış, tımar kesesi.” (DS III, 2715: Malatya).

1.2.7. Hayvanların Su İçtikleri Kaplarla İlgili Araç Gereç Adları

külün: “Hayvanların su içmesi için taşın oyulması ile yapılan su kabı.” (KA, 234).

yalağ: 1. “Hayvanların su içtikleri taş veya ağaçtan oyma kap.” (AA, 558; AMAKAİS, 44). 2. “Kedi köpek gibi hayvanların yemek kabı.” (EYSV, 221).

yalak: “Hayvanların su içtiği tekne biçimindeki kaba verilen ad.” (ATHİSV, 188).

1.2.8. Hayvanların Yem Yedikleri Kaplarla İlgili Araç Gereç Adları

1.2.8.1. Yemlik İçin Kullanılan Adlar

baga / beye: “Ahırların duvar kenarlarına yapılan asma yemliklere verilen ad.” (ATHİSV, 190).

körin: “Tahtadan yapılmış uzun hayvan yemliği.” (PYKGTS, 69).

kürün: “Hayvanların içinde yem yediği ya da su içtiği tekne türü kaba verilen ad.” (ATHİSV, 187).

mısrın: “Hayvanların yem yedikleri yer, yemlik.” (AA, 452).

müslük: “Hayvanların yem yediği kap.” (DS IV, 3231: Hozat-Tunceli).

müsür: “Hayvanların içinden yem yedikleri yer.” (EMASBSV, 204).

yem torbasi: “Ata yem yedirilen torbaya verilen ad.” (ATHİSV, 283).

yemlik: “Hayvanın boynuna takılan yemlik.” (VMKA, 520).

yemlik: “Hayvanların yeminin bulunduğu yer.” (EYSV, 226).

1.2.8.2. Yemlik ile İlgili Araç Gereç Adları

diblik / diblih: “Ahırdaki yemlik önlerindeki zincir bağlanan demir halkalara verilen ad.” (ATHİSV, 190).

1.2.9. Arıcılıkla İlgili Araç Gereç Adları

1.2.9.1. Kovan için Kullanılan Adlar

goğan: (EİA, 141), **koğa:** (DS V, 4565: Kars; Cenciğe-Erzincan), **petek:** (DS V, 3438: Kars-Erzurum; Hozat-Tunceli; Arapkir-Malatya), **pëteyh:** (AYSVDİ, 509), **ziğ:** (EMASBSV, 221), **ziği:** (DS VI, 4368: Sığdasor-Erzurum; Tercan-Erzincan).

1.2.9.2. Arıcılıkla ilgili Diğer Araç Gereç Adları

bal makinesi: “Bal süzmede kullanılan kollu makineye verilen ad.” (ATHİSV, 254).

başluh: “Arı sokmalarına karşı arıcıların kullandıkları geniş giysiye verilen ad.” (ATHİSV, 254).

dalah: “Bozulmamış bal peteği, kovanın yanlarındaki küçük beyaz bal peteği.” (DS II, 1336: Arpaçay-Kars).

1.2.10. Avcılık ile İlgili Araç Gereç Adları

1.2.10.1. Balık Avlamada Kullanılan Araç Gereç Adları

cehme tor: “Balık ağı.” (AİAISV, 470).

cıngırağ: “Dip oltasında, balığın yemi yediğinin anlaşılmasını sağlayan zil.” (EYATS, 77).

cida: “Balık avlamaya yarayan alet.” (AİAISV, 469).

çingırağ: “Balık avında kullanılan dip oltasında, misinin suyun dışında kalan kısmının çubukla birleştiği yere asılan, balık oltanın ucundaki yemi yediği zaman misinayla birlikte sallanıp avcıyı uyararak zil.” (EYATS, 77).

daban oltası: “Misinasının üzerindeki firdöndü ile kurşun arası iki ile iki buçuk metre olan bu araya 45-50 cm aralıklarla iki veya üç tane olta bağlanan genellikle aynalı sazın yakalamak için kullanılan olta çeşidi.” (EYATS, 83).

diP oltası: “Daban oltası.” (EYATS, 84).

ğamiş olta: “Üzerine mepsi, makarası, oltası bulunan iç içe geçen parçalardan meydana gelen açıldığında uzunluğu 1,5 ile 5 m arasında olan olta çeşidi.” (EYATS, 90).

ğarmağ / ğarmağ: “Olta.” (AİAISV, 478).

gasna: “Üzerine misina sarılı, yuvarlak simit şeklinde elle tutulması belirli bir bölgesi olan balık avı malzemesi.” (EYATS, 92).

gerd: “Balık avında kullanılan oltanın ucundaki kanca.” (EYATS, 93).

gerdane: “Balık avında kol ipi ile serpme ağ arasındaki bağlantıyı sağlayan, dönebilen demir parçası.” (EYATS, 93).

gerk: “Olta kancası.” (PMA, 312).

germe ağ: “2,5 m’den 18 m’ye kadar varabilen enlikte 100 m boyunda, 20 cm genişliğinde gözlerden oluşan, şamandıralar sayesinde bir ucu suyun üzerinde kalan, alt uçlarındaki kurşun ağırlıklar sayesinde suyun dibine doğru açılan, genellikle suyun boğaz kısımlarına verilen balık ağı çeşidi.” (EYATS, 93).

ğurşun: “Balık ağlarının alt kısmına 60 cm aralıklarla bağlanan suyun dibine dalıp orada açılmasını sağlayan 100 gr ağırlığında kurşundan imal edilmiş balık avı malzemesi.” (EYATS, 97).

hazne ipleri: “Serpme balık ağında kurşunların bağlandığı uşgur ipini alt taraftaki çiftelere bağlayan ipler.” (EYATS, 100).

hazne: “Serpme balık ağında balıkların ağda toplandığı bölüm.” (EYATS, 100).

hıj: “Ağız kısmı testere gibi dişli olan çelik sac ve buna bağlı sap kısmı olmak üzere iki kısımdan oluşan küreğe benzer balık avı aleti.” (EYATS, 101).

holta: “Olta.” (EYAD, 234; EYSV, 112).

kelek: “Eski devirde hayvan derilerinden, son zamanlarda araba iç lastiklerinden yapılan balık avında kullanılan bir çeşit sal.” (EYATS, 110).

kol ipi: “Bir ucu gardaneye bağlı, diğer ucu avcının koluna takılan 6-7 metre uzunluğundaki serpme ağ ipi.” (EYATS, 112).

makara: “Kamış oltada, meps ile oltanın suyun içine atılmasına ve suyun içinden çekilmesine yarayan mekanizma.” (EYATS, 115).

mantar: “Balık ağlarını suyun üstünde tutmaya yarayan ağa 85 cm aralıklarla bağlanan, içi hava dolu simit şeklindeki plastik balık avı malzemesi.” (EYATS, 115).

meps: “Balıkları kandırmak için oltaların üzerine takılan, parlak metalden yapılan balığa benzeyen yalancı balık.” (EYATS, 117).

misina: “Balık oltasının bir parçası.” (İİA, 626).

misine: “Oltaların ve kurşunların üzerinde olduğu kasağa sarılı dayanıklı naylon ip.” (EYATS, 119).

sakgara: “Balık avlamak için yapılan tuzak.” (DBA, DS V, 3519; 346; EYSV, 180).

olta: “Çengel iğne şeklinde, üzerine balık yemi takılan, balıklar yemi ağzına aldığı zaman üzerindeki çıkıntı sayesinde balığın ağzına takılan dolayısıyla balığın yakalanmasını sağlayan balık avı malzemesi.” (EYATS, 120).

parmağlı: “Avcının balık oltasını atarken veya yakalanan balığı oltayla çekerken parmağı zedelenmesi diye işaret parmağına taktığı deriden yapılmış balık avı malzemesi.” (EYATS, 122).

serpme ağı: “Çeşitli kalınlıktaki iplerle konik şeklinde örülmüş, alt kısmına bilye büyüklüğünde kurşunlar takılmış ve içten bir karış geriye kıvrılarak 5-6 cm uzunluğunda hazne ipleriyle bağlanmış 5-10 kg arasındaki balıkları tutmak için kullanılan balık ağı çeşidi.” (EYATS, 126).

şāna: “Balık tutmaya yarayan tel.” (KİAISV, 310).

şanay: “Balık tutma aparatı.” (KİAISV, 310).

tırvırı: “Balık tutmak için kullanılan, misina ipinden örülmüş, uç kısmında ağırlık için kurşun bulunan bir av malzemesi.” (KA, 234).

tor: 1. “İnce örgülü balık ağı.” (DS V, 3969: Erzurum; Koyundere, Ahıska-Kars; Erciş-Van; Ahlat-Bitlis). 2. “Balık ağı, balıkçılıkta kullanılan ağ ve ağla balık avlama.” (EYSV, 208; KA, 234; KİAISV, 311).

uşğur ipi: “Serpme ağın alt kısmında bulunan kurşunların üzerine dizildiği kalın ip.” (EYATS, 137).

volta: Oltta. (EYSV, 220; KBAYA, 88).

daban olTası: “Olta çeşidi.” (EYATS, 83).

1.2.10.2. Keklik ile İlgili ve Keklik Avlamada Kullanılan Araç Gereç Adları

althıh: “Keklik kafesinin altına konulan tahtadan yapılmış kaide.” (EYATS, 70).

at gılı duzağ: “Keklik avında kullanılan atların kuyruğundan yapılan tuzak çeşidi.” (EYATS, 71).

ayna: “Bitişik iki keklik kafesi arasına konulan tahta parçası.” (EYATS, 73).

baş gazuğ: “Keklik avında birbirine bağlı 80-100 adet tuzağın bağlı olduğu asıl kazık.” (EYATS, 74).

besi gafesi: “Ev keklığının içinde beslendiği devamlı içinde kaldığı kafes.” (EYATS, 75).

cağ: “Keklik kafesini diklemesine saran, hafiften eğilmiş, söğüt ağacından yapılmış çubuk.” (EYATS, 75).

cezme: “Keklik avının bir çeşidi olan sökün avında, dağ keklığının avlanması için ağaçtan veya çalıdan yapılmış düzeneğin alt kısmına çekilen, üzerine parça halinde kumaş asılmış 200-300 m uzunluğundaki ip.” (EYATS, 80).

çafık: “Keklik avında kullanılan tuzağın ipten yapılmış çember şeklindeki kısmı.” (EYATS, 77).

çırnağ ipi: “Keklik avlamak için kullanılan tuzakta, bir ucu kuşgözü denilen küçük halkaya, diğer ucu tuzak naylonla bağlı keklik tuzağa düştüğü zaman tuzağın genişlemesini açılmasını önleyen ip.” (EYATS, 81).

çöplü gafes: “Kapısı ince bir çubukla ikiye bölünmüş keklik kafesi.” (EYATS, 82).

fırdöndü: “Bağlı keklik avında keklığı toprağa bağlamak için kullanılan sikkenin üzerindeki dönebilen demir halka.” (EYATS, 88).

ğuş gözü: “Keklik avı için kullanılan tuzaklarda çırnağ ipinin uçunda bulunan küçük demir halka.” (EYATS, 97).

ğuşluğ: “Avcının av sırasında vurduğu keklik veya bildircinleri asmak için kullandığı askılık.” (EYATS, 98).

kanfez: “Keklik kafesi.” (EYATS, 103).

köstek: “Bağlı keklik avında ev keklığının, ocağın içinde yere çakılı olan sikkeye bağlanmasını sağlayan örme ip.” (EYATS, 113).

köz ğafesi: “Ev keklığının ava götürülürken ve av esnasında içine konulduğu kafes türü.” (EYATS, 113).

köstek: “Bağlı keklik avında, ev keklığının ayağından sikkeye bağlanmasını sağlayan örme ip.” (EYATS, 103).

maré ğavesi: “Dişi ev keklığının, kuluçkaya yatması veya içinde ava götürülmesi için hazırlanmış keklik kafesi.” (EYATS, 116).

nacağ: “Keklik avında kullanılan küçük balta.” (EYATS, 120).

ocağ: “Keklik avında kullanılan “U” şeklinde taşla örülü düzenek.” (EYATS, 120).

pijik: “Çatı avında keklik tuzaklarının yere çakılmasına yarayan 3-4 cm uzunluğunda küçük ağaç kazık.” (EYATS, 123).

sikke: “Bağlı keklik avında ev keklığının ayağındaki örme ipin bağlandığı, toprağa çakılan yuvarlak demir parçası.” (EYATS, 126).

şerit: “Keklik tuzaklarını birbirine bağlayan ip.” (EYATS, 130).

taktuka: “Kafesin önüne konulan kekliklerin yem yemesi için yapılmış tahta yemlik.” (EYATS, 130).

tekne: “Keklik kafesinin ve yemliğin üzerine oturtulduğu ağaçtan yapılan kaide.” (EYATS, 129).

Tusağ bağı: “Keklik avında kullanılan tuzakları bir arada tutmaya yarayan deri parçası.” (EYATS, 135).

Tuzah ğayışı: “Keklik avında kullanılacak tuzakları toprağa çakmak için kullanılan 4-5 cm küçük kazık.” (EYATS, 136).

Tuzah ğazığı: “Keklik avında kullanılacak tuzakları toprağa çakmak için kullanılan küçük kazık.” (EYATS, 136).

tüle damı: “Kekliğin tüyünü değiştirmesi için hazırlanmış büyük kafes.” (EYATS, 136).

yastıh: “Keklik avına giderken veya avdan sonra tuzakların bozulmaması için üzerine geçirildiği deriden yapılmış içi talaş veya pamukla doldurulmuş tuzak kılıfı.” (EYATS, 140).

1.2.10.3. Avcılıkta Kullanılan Diğer Araç Gereç Adları

bêşli: “Tüfek, beş mermi atan tüfek.” (EYAD, 231; EYSV, 19; KBAYA, 185).

cansız mühre: “Ördek avında yabani ördekleri aldatıp, av yerine çekmek için kullanılan plastikten yapılmış, oyuncak ördek.” (EYATS, 76).

dolu: “Av için hazırlanmış fişek.” (EYATS, 85).

emniyet düğmesi: “Av tüfeği parçası.” (EYATS, 87).

fak: “Kapan, tuzak.” (DFAHA, 61; E, 23; EYSV, 71).

ğolon: “Av sırasında avcının fişeklerinin dizili olduğu kemer.” (EYATS, 95).

ğalta: “Tazıyla yapılan avda tazıların boynundaki tasmaya takılan üç demir halkadan her biri.” (EYATS, 99).

kütüklük: “Av fişeklerinin sırayla üzerine dizildiği, gözlerden oluşan kemer.” (EYATS, 114).

matara: “Avcının av esnasında kullandığı su kabı.” (EYATS, 117).

meres: “Bir ucu avcının elinde olan tazının bağlı olduğu ip.” (EYATS, 117).

ördek düdüğü: “Ördek avında yabani ördeği aldatıp av bölgesine çekmek için kullanılan üflendiği zaman ördek sesi çıkaran düdüğü.” (EYATS, 121).

palaska: “Avcıların bellerine bağladıkları veya göğüslerine çaprazlama taktıkları, üzerinde fişek, bıçak, kuşluk vb. koymak için yerleri bulunan genellikle köseleden yapılmış kayış.” (EYATS, 121).

piştov: “Av tüfeği.” (EMASBSV, 208).

şavrotin: “Ayı ve domuz avında kullanılan, içinde nohut büyüklüğünde dokuz tane gülle bulunan mermi çeşidi.” (EYATS, 129).

tetik korkuluğu: “Tetikleri çevreleyen tüfek parçası.” (EYATS, 133).

tetik köprüsü: “bkz. tetik korkuluğu.” (EYATS, 134).

tetik: “Av tüfeğinin namlusundaki fişeklerin atılmasını sağlayan mekanizmayı harekete geçiren av tüfeği parçası.” (EYATS, 134; HA, 161).

Tırnağ: “Atım yatağında bulunan, atış yapıldıktan sonra fişeğin, atım yatağından çıkartılmasını sağlayan av tüfeği parçası.” (EYATS, 134).

TırnaK manivelası: “Fişek atıldıktan sonra fişeğin namludan rahat bir şekilde çıkarılmasını sağlayan yarım ay şeklinde çelikten yapılan tüfek parçası.” (EYATS, 134).

tifeng: “Tüfek.” (KVYA, 92).

tor: “Balık ağı, balıkçılıkta kullanılan ağ ve ağla balık avlama yöntemi.” (DFAHA, 89; DS, 3967; EYSV, 208; KBAYA, 89;).

Tuzah: Av hayvanını yakalamak için kurulmuş düzenek. (EYATS, 136).

tüfeng: “Tüfek.” (E, 46; EYAD, 238; KBAYA, 205).

yelincek tüfek: “Ağırlık bakımından diğer tüfeklere göre hafif olan tüfek çeşidi.” (EYATS, 140).

1.2.11. Hayvancılıkla İlgili Diğer Araç Gereç Adları

cinel / sinel / zinel: “Ağaç dallarından yapılan urgana verilen ad.” (ATHİSV, 183).

cinel: “Yük hayvanlarını bağlamakta kullanılan halat şeklindeki yaş ağaçtan yapılmış bağ.” (DS II, 978: Ardahan-Kars).

çali süpürgesi: “Ahır süpürgesi.” (ATHİSV, 183).

dizgin: “Binicinin atı yönlendirmede kullandığı kayışlara verilen ad.” (ATHİSV, 276).

galıf: “Tezek yapmada şekil vermek için kullanılan ağaçtan yapılmış kalıp.” (DS III, 1901: Sarıkamış-Kars).

gap: “Ağaçtan yapılan yular sapı.” (DS III, 1916: Erzurum-Erzincan; EMASBSV, 182).

gelberi: “Ahırda hayvan gübresini kesmede kullanılan kürek.” (VGHA, 824).

gömlük / gömle: “Arabaya koşulan atların sırt kısmından aşırılan kayışlara verilen ad.” (ATHİSV, 277).

herzal / hurzal: “Ahırdan hayvan dışkısını dışarı taşımada kullanılan ağaç kaba verilen ad.” (ATHİSV, 185).

hıllık / hıllih: “Çobanların soğuk ve yağışlı havada sırtına taktığı abaya verilen ad.” (ATHİSV, 185).

meres: “Köpeğin tasmaına takılan ip.” (AMAKAİS, 44).

nöşe: “Hayvanları işaretlemek için kullanılan bir tür boya.” (ŞEADSK 1, 77).

öken: “Hayvanlara yük yüklemeye yarayan ip, enli kuşak.” (MİA, 414).

pasrunğa / pastrınğa: “Atların çektiği araçların ön kısmında bulunan halatların bağlandığı ağaç parçaya verilen ad.” (ATHİSV, 281).

poğ eşşegi / poheşşegi: “Ahırdaki gübreyi dışarıya atmak için kullanılan sepetin konulduğu ağaç sehpa.” (AMAKAİS, 44; DS V, 3469: Erciş-Van).

punğal: “Folluk.” (VGHA, 891).

samter: “Keçi kılından yapılan ve samiye bağlayan ip.” (AA, 492).

sāvésıl: “Hayvan gübresi taşımaya yarayan eşek katır gibi hayvanların sırtına vurulan birbirine yapışık iki büyük küfe.” (TYDK, 522).

semter: “Keçi kılından yapılan ve samiye bağlayan ip.” (AAASVÜ, 478).

sıh: “Çuvalların hayvan üstünde birbirine takılıp denk yapılmasını sağlayan ucu sivri küçük çubuk, meşeden yapılmış çubuk.” (EYSV, 185).

tuluğ: “İçerisine peynir konan koyun derisi.” (KAAA, 306).

voj: “Atları uzak mesafeden yönlendirmede kullanılan uzun kayışlara verilen ad.” (ATHİSV, 283).

SONUÇ

Tarım ve hayvancılık tarih boyunca Türklerin temel geçim kaynaklarından olmuştur. Bundan dolayı Türkçe, tarım ve hayvancılıkta kullanılan araç gereçler açısından zengin bir söz varlığına sahiptir.

Doğu Anadolu Bölgesinde tarım ile ilgili araç gereç adlarının kullanımında ön plana çıkan en önemli faktör toprağı işlemedir. Doğu Anadolu Bölgesi, coğrafi olarak denize kıyısı olmayan yazların kısa ve serin kışların ise uzun ve soğuk geçtiği karasal bir iklime sahiptir. Bu tür coğrafya ve iklimlerde -özellikle tarımla ilgili teknolojik araç gereçlerin gelişmediği dönemlerde- toprağı işleminin zorluğundan dolayı pek çok araç gereçten yararlanılmış bunun neticesi olarak toprağı işlemede kullanılan araç gereçlerle ilgili zengin bir söz varlığı ortaya çıkmıştır. Doğu Anadolu Bölgesi illeri ağızlarında da tarım ile ilgili araç gereç adlarının çoğunlukla toprağı işlemede (sürmede, kazmada, çapalamada, düzleştirmede), tarım ürünlerini taşımada, hasat esnasında ve hasat sonrasında kullanılan araç gereç adlarından oluştuğu görülmektedir. Toprağı işlemede özellikle “saban” için kullanılan ve “saban” ile ilgili araç gereç adlarının çokluğu dikkat çekmektedir. Doğu Anadolu Bölgesinde illeri ağızlarında “saban” ile ilgili söz varlığının çok olması hayvancılıkla ilgili araç gereç adlarına da yansımıştır. Örneğin “boyunduruk” (toprağı işlemede yararlanılan öküz, manda, katır vb. hayvanların boynuna asılan alet) hayvanların tarımda kullanılması ile ortaya çıkmıştır.

Doğu Anadolu Bölgesi illeri ağızlarında tahıl ölçekleri ile ilgili çok sayıda sözcük tespit edilmiştir. Bu durum Doğu Anadolu Bölgesinde tarım hayatının sosyo ekonomik hayatla ilişkisini göstermektedir.

Doğu Anadolu’da kullanılan bir tarım aletinin farklı bölgelerde farklı anlamlarda kullanıldığı örneklere rastlanmaktadır. Ör: *gelberi*: 1. *Yüksek dallardaki meyveleri toplamak için kullanılan çatallı sopa (DS III, 1971: Hükam, Oltu-Erzurum; Van)*. 2. *Tırmık. (DS III, 1971: Erzurum)*. 3. *Ağzı enli çapa. (DS III, 1971: Varto-Muş)*. 4. *Ahırda hayvan gübresini kesmede kullanılan kürek. (VGHA, 824)*.

Doğu Anadolu Bölgesi illeri ağızları ile ilgili hazırlanan kitap, tez, makale vb. çalışmalarda, ayrıca *Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*nde kullanılan bazı araç gereç adlarının niteliklerinin tam olarak tanımlanmadığı, bunlar hakkında “bir tahıl ölçüsü”, “bir tarım aleti” gibi açıklamaların olduğu bu yüzden bu araç gereçlerin nitelikleri hakkında kesin bir bilgiye varmanın zor olduğu örnekler görülmektedir. Örneğin bir tahıl ölçü birimi olan “god”un geçtiği beş kaynağın sadece birinde kaç kg’a karşılık geldiği belirtilmiştir. Bir tahıl ölçüsü olan “gurik” in kaç kg’a karşılık geldiği belirtilmemiştir. “Patos” taranan eserlerin birinde bir “tarım aleti” olarak verilmişken diğer bir kaynaktan daha detaylı bir şekilde açıklanmıştır. Teknolojinin hızlı bir şekilde geliştiği ve ağız özellikleri gösteren söz varlığının hızla yok olduğu günümüzde somut bir nesne olan araç gereç adlarının detaylı bir şekilde nitelenmesi, gerektiğinde nasıl kullanıldığının tarif edilmesi önemlidir: **god**: 1. *Tahtadan yapılmış bir çeşit tahıl ölçüğü. (DS III, 2091: Erzurum; Erzincan; Van)*. 2. *Madenden yapılmış tahıl ölçüğü. (DS III, 2091: Kars ve köyleri)*. 3. *Tahıl ölçmek için kullanılan bir çeşit kap (AKD, 392)*. 3. *Saçtan yapılmış, tahıl ölçme kabı. (EYA, 417)*. 4. *Hububat ölçüsü, kile. (EA 120)*. 5. *Tahıl ölçüsü (2 gaz tenekesi dolusu veya 20 kg buğdayın hacmi). (EİA III, 121: Erzurum)*. **gurik**: *Tahıl ölçüsü. (DS III, 2198: Erzurum)*. **patos**: 1. *Tarım aleti. (AİAİSV, 493)*. 2. *Ekin sapını öğütmeye yarayan makine. (KİAİSV, 308)*.

Doğu Anadolu Bölgesi illeri ağızlarında evcil hayvanlarla ilgili herhangi bir söz varlığına rastlanmamıştır. Bu durum bölge illeri ağızları üzerine yapılan çalışmalarda evcil hayvanlarla ilgili söz varlığının kayda geçirilmemesi ile açıklanabilir. Evcil bir hayvan olarak kullanılan köpekler ile ilgili beş sözcük tespit edilmiştir. Ancak köpeklerle ilgili bu söz varlığı onların evcil özelliğinden ziyade özellikle hayvancılıkta koruma amaçlı kullanılmaları ile ilgilidir.

Doğu Anadolu Bölgesi illeri ağızlarında hayvancılıkla ilgili sözcükler çoğunlukla öküz, inek, at ve eşekle ilgilidir. Küçükbaş hayvanlarla ve balıkçılıkla ilgili az sayıda sözcük tespit edilmiştir. Balıkçılıkla ilgili tespit edilen sözcükler göl, nehir ve çay balıkçılığı ile ilgili olup çoğunlukla tematik bir çalışma olan *Elazığ Yöresi Avcılık Terimleri Söz Varlığı* adlı eserden alınmıştır. Bölge illeri ağızlarında yapılan çalışmalarda anılan konularla ilgili sınırlı sözcüğün derlenmesi bu alanlarda tematik çalışmaların sınırlı olmasından kaynaklanmaktadır.

Yapılan bu çalışma ile Doğu Anadolu Bölgesi illeri ağızlarında tarım ve hayvancılıkla ilgili araç gereç adlarının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Ancak Doğu Anadolu Bölgesi illeri ağızlarında tarım ve hayvancılıkla ilgili söz varlığının tespit ettiklerimizden ibaret olduğunu söylemek şüphesiz eksik bir değerlendirme olur. Özellikle konuyla ilgili tematik çalışmaların yapıldığı illerde tarım ve hayvancılıkla ilgili zengin bir söz varlığı tespit ettik. Ancak tematik çalışmaların yapılmadığı illerde ise daha az söz varlığı tespit ettik. Bundan dolayı il esaslı tematik çalışmaların ivedilikle hazırlanması gerekmektedir.

TARANAN ESERLER VE KISALTMALARI

AA	Ahlat Ağzı.
AAASVÜ	Ahlat Ağzı'nın Alıntı Söz Varlığı Üzerine.
AAKBSÜ	Ardahan Ağızlarında Kullanılan Bazı Sözcükler Üzerine.
ADA	Ardahan İli Damal İlçesi Ağzı (İnceleme-Metin- Sözlük).
ADDA	Akçadağ, Doğanşehir ve Darende Ağızları (Fonetik ve Morfolojik İnceleme).
AİAD	Anadolu İlleri Ağızlarından Derlemeler.
AİAISV	Aralık İlçesi Ağzı (İğdır İli) (İnceleme-Metinler ve Söz Varlığı).
AİPIA	Ardahan İli Posof İlçesi Ağzı.
AKD	Arpaçay Köylerinden Derlemeler.
AMAKAİS	Ahlat Merkez Ağzında Kavram Alanları İle İlgili Sözvarlığı.
ATHİSV	Ardahan'ın Tarım ve Hayvancılıkla İlgili Söz Varlığı.
AYA	Arıcak (Elazığ) Yöresi Ağızları.
AYSVDİ	Adilcevaz Yöresi Söz Varlığı ve Dil İncelemesi.
BMA	Bitlis Merkez Ağzı (Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük).
BMADSK	Bitlis Merkez Ağzından Derleme Sözlüğüne Katkılar.
BMİVKA	Bingöl Merkez İlçe ve Köyleri Ağızları. (inceleme- metinler-sözlük).
ÇPHYA	Çemişgezek, Pertek ve Hozat Yöresi Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük).
DBA	Dünden Bugüne Ağm.
DFAHA	Dil Folkloru Açısından Harput ağzı.
DGAÜA	Doğu ve Güneydoğu Anadolu Üzerine Araştırmalar II. (Ağızlar).
DS I	Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü (1. Cilt).
DS II	Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü (2. Cilt).
DS III	Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü (3. Cilt).
DS IV	Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü (4. Cilt).
DS V	Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü (5. Cilt).
DS VI	Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü (6. Cilt).
E	Elazığca.
EA	Erzurum Ağzı.
EADSK	Erzincan Ağzından Derleme Sözlüğüne Katkılar.
EİA	Erzurum İli Ağızları. (İnceleme-Metin-Sözlük).
EMASBSV	Erzincan Merkez Ağzının Ses Bilgisi ve Söz Varlığı.
ERA	Erciş Ağzı.
ERADSK	Erzincan Refahiye Ağzından Derleme Sözlüğüne Katkılar.
EYA	Erzincan ve Yöresi Ağızları.
EYAD	Elazığ Yöresi Ağızlarından Derlemeler.
EYADSK	Erzurum Yöresi Ağızlarından Derleme Sözlüğüne Katkılar.
EYAİSVTAİ	Elazığ Yöresi Ağızlarının İsim Söz Varlığının Tematik Açından İncelenmesi.
EYATS	Elazığ Yöresi Avcılık Terimleri Söz Varlığı.
EYSV	Elazığ Yöresi Söz Varlığı.

GİAT	Güneydoğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar.
GKAOMYG	Gözene Köyü Ağzında “Oyun, Mevsim, Yemek ve Gıda” ile İlgili Kültürel Unsurlara Ait Söz Varlığı.
HA	Harput Ağzı.
IASVÜBTÇ	Iğdır Merkez Ağzının Söz Varlığı Üzerine Bir Tasnif Çalışması.
İİA	Iğdır İli Ağızları (İnceleme-Metin-Sözlük).
KA	Kovancılar Ağzı.
KAAA	Kars Arpaçay ve Akkaya Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük).
KBAYA	Keban, Baskil ve Ağın Yöresi Ağızları.
KEÇİA	Doğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar Kars, Erzurum, Çoruh İl Baylıkları Ağızları.
KIAA	Kars ve Iğdır Azerileri Ağzı (Dil İncelemesi-Metin-Dizin).
KIAISV	Karakoyunlu İlçesi Ağzı (Iğdır İli) (İnceleme-Metinler ve Söz Varlığı).
KİA	Kars İli Ağızları.
KVYA	Karlıova ve Yöresi Ağızları. (İnceleme-Metinler-Sözlük).
KYA	Kağızman Yerli Ağzı. (İnceleme-Metinler-Sözlük).
MAA	Malatya Arapgir Ağzı (İnceleme-Metinler-Sözlük).
MBTA	Muş-Bulanık Terekeme Ağzı.
MDSK	Malatya’dan Derleme Sözlüğüne Katkılar.
MDSSKA	Malatya-Doğanşehir (Sürgü-Söğüt Köyü Ağızları).
MİA	Malatya İli Ağızları.
MİYİGKA	Malatya İli Yeşilyurt İlçesi Gözene Köyü Ağzı.
MMA	Muş Merkez Ağzı. (İnceleme-Metin-Sözlük).
MYAETBUTS	Malatya Yöresi Ağızlarında Eski Türkçeden Bugüne Ulaşan Türkçe Sözcükler
PMA	Palu Merkez Ağzı (Giriş-İnceleme-Metinler-Sözlük)
PTYKGRS	Pertek (Tunceli) Yöresi Kurmancisinde Geçen Türkçe Sözcükler.
SYA	Sivrice Yöresi Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük).
ŞEADSK I	Şahsuvar (Elazığ) Ağzından Derleme Sözlüğüne Katkılar 1.
ŞEADSK II	Şahsuvar (Elazığ) Ağzından Derleme Sözlüğüne Katkılar 2.
TİA	Tunceli İli Ağızları.
TYDK	Teknolojiye Yenik Düşen Kelimeler.
VGHA	Van Gölü Havzası Ağızları.
VKA	Van Küresin Ağzı.
VMKA	Van ve Merkez Köyleri Ağzı.

Çeviri Yazı İşaretleri

a. Ünlüler

ā	uzun a
è	e-i arası ünlü (kapalı e)
ē	uzun e
ó	o-ö arası ünlü
ò	o-u arası ünlü
ō	uzun o
ú	u-ı arası ünlü
ù	ü-ö arası ünlü

ū uzun u

b. Ünsüzler

ğ art damak g ünsüzü

h art damak h ünsüzü

ķ art damak k ünsüzü

ı yarı belirsiz l

ñ art damak n ünsüzü

Ḳ patlamasını kaybetmiş art damak k'sı

Ḳ patlamasını kaybetmiş ön damak k'sı

T t-d arası ünsüz

F f-v arası ünsüz

c. İşaretler

∨ ulama

KAYNAKÇA

- Aksakal, E. (2017). *Ardahan'ın tarım ve hayvancılıkla ilgili söz varlığı*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ardahan Üniversitesi.
- Alkayış, M. F., & Uyan, P. (2013). Iğdır merkez ağzının söz varlığı üzerine bir tasnif çalışması. *Tarih Okulu Dergisi*, (15), 413-432.
- Atmaca, E. (2018). Antalya'nın Elmalı ilçesinin köylerinde kullanılan tarım alet isimleri. *4th International Language, Culture and Literature Symposium* (s.161-186).
- Baykara, T. (1991). Eski Türk ziraat hayatı üzerine bazı bilgiler. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 6 (1), 1-23.
- Bozkurt, D. (2019). *Ardahan ili Posof ilçesi ağzı*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kafkas Üniversitesi.
- Bulak, Ş. (2015) *Van Küresin ağzı*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. İnönü Üniversitesi.
- Buran, A. & İlhan, N. (2008). *Elazığ yöresi söz varlığı*. (1. Baskı). Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Buran, A. (1992). *Doğu ve Güneydoğu Anadolu üzerine araştırmalar II. (Ağızlar)*. Boğaziçi Yayınları
- Buran, A. (1997). *Keban, Baskil ve Ağın yöresi ağızları*. (1. Baskı). Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Caferoğlu, A. (1995). *Anadolu illeri ağızlarından derlemeler*. (2. Baskı). Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Caferoğlu, A. (1995). *Doğu illerimiz ağızlarından toplamalar* (2. Baskı). *Kars, Erzurum, Çoruh İlbaylıkları ağızları*. (2. Baskı). Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Caferoğlu, A. (1995). *Güneydoğu illerimiz ağızlarından toplamalar*. (2. Baskı) Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Cankaya, M. (2013). Erzincan ağzından derleme sözlüğüne katkılar. *Turkish studies*, (8/9), s. 899-910.
- Çanak, F. (2019). *Palu merkez ağzı*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Fırat Üniversitesi.
- Çelebioğlu, S. (2019). *Erciş ağzı*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Çiftçi, F. (2014). Bitlis merkez ağzından derleme sözlüğüne katkılar, *ANEMON Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 2(2), 261-272.
- Demçenko, N. A. (2003). Zemledeleşkiye orudiyaga gagauzov i bolgar yuga Bessarabii i Ukraini v XIX pervoy polovine XX veka / XIX yy. - XX yy. ilk yarısında Besarabya ve Ukrayna'nın güneyinde Gagauz ve Bulgarların tarımsal aletleri / *İstoriya i etnografiya*, 111-114.
- Demirci, Ü. Ö. & Soyer, A. (2022). Ardahan ağızlarında kullanılan bazı sözler üzerine. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*. 22 (1) 73-84.
- Demirkaya, E. G. (2021). *Kars Arpaçay ve Akkaya ağızları (inceleme-metinler-sözlük)*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kafkas Üniversitesi.
- Demiroğlu, H. (2011). İtil Bulgarlarında tarım aletleri. *İstem*, 49-63.
- Doğan, M. (2018). *Kovancılar ağzı*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Fırat Üniversitesi.
- Dönmez D. Ö. & Koç F. (2019). *Malatya ili Yeşilyurt ilçesi Gözene köyü ağzı*. Sonçağ Yayınları.
- Eberhard, W. (1943). Eski Çin kültürü ve Türkler. *AÜDTCF*, 1(4),19-29.
- Eberhard, W. (1945). Eski Türk devletlerinin ekonomisi hakkında incelemeler 1, Tobaların hayvancılığı". *Belleten*, 9 (36), Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Erbaşı, Y. (2019). *Ardahan ili Damal ilçesi ağzı (inceleme-metin- sözlük)*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Trakya Üniversitesi.
- Ercilasun, A. B. (1983). *Kars ili ağızları*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Eren, H. (1979). Türklerde ekinciliğin gelişmesine katkılar. *Türkoloji Dergisi*, 1-28.
- Eren, H. (2004). Sapla samanı karıştırmak. *Türk Dili*, 656-659.
- Eroğlu, M. M. (1982). *Malatya-Doğanşehir (Sürgü-Söğüt köyü ağızları)*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Ertekinioğlu S. (2015). *Ahlat ağzı söz varlığı*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Ertekinioğlu, S. (2015). Ahlat Ağzı'nın alıntı söz varlığı üzerine. *International Journal of Docial Science*, (31), 469-504.

- Ertürk, H. (2015). *Artvin ili Yusufeli ilçesi Demirkent (Erkinış) köyü ağzı*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi.
- Gemalmaz, E. (1995). *Erzurum ili ağızları*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Gökalp, Z. (1341/1925). *Türk medeniyeti tarihi*. Matbaâ-i Âmire.
- Gökçür, E. (2006). *Van ve merkez köyleri ağzı*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Gökçür, E. (2012). *Van Gölü Havzası ağızları*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Fırat Üniversitesi.
- Gül, B. (2004). *Eski Türk tarım terimleri*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Gül, B. (2009). âk- “ekmek” ve türevleri üzerine. *International Journal of Central Asian Studies*, 13, 291-316.
- Gül, B. (2012). tarı- fiili ve türevleri üzerine. *Bilig*, (61), 99-120.
- Gülensoy, T. & Buran, A. (1994). *Elazığ yöresi ağızlarından derlemeler*. (1. Baskı). Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Güler, Z. (1992). *Harput Ağzı*. Elazığ Belediyesi Yayınları.
- Gülseren, C. (2000). *Malatya ili ağızları*. (1. Baskı). Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Gülseren, C. (2016). Malatya’da Derleme Sözlüğüne katkılar. *Diyalektolog*, (12), 47-55.
- Gülseren, C. (2019). Malatya yöresi ağızlarında eski Türkçeden bugüne ulaşan Türkçe sözler. *USBAD Uluslararası Sosyal Bilimler Akademisi Dergisi*, 1(2), 5-13.
- Güngör, H. (2017). *Tunceli ili ağızları*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Fırat Üniversitesi.
- Güzel, F. (2012). Şahsuvar (Elazığ) ağzından Derleme Sözlüğüne katkılar 2, *Türk Dili*. S 6, s. 68-80.
- Güzel, F. (2016). Şahsuvar ağzından derleme sözlüğüne katkılar-2. *Diyalektolog- Ağız Araştırmaları Dergisi*, (6), 15-33.
- İlgen, A. (2005). Bozkır göçebelerinde sosyo-ekonomik yapı. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (49), 817-840.
- Kafesoğlu, İ. (2000). *Türk milli kültürü*. (19. Baskı). Ötüken Yayınları.
- Kamacı, D. (2011). Erzurum yöresi ağızlarından Derleme Sözlüğüne katkılar. *Mediterranean Journal of Humanities*. 1(1), 157-164.
- Kaşgarlı Mahmut. (2006). *Divân-ı Lügati’t-Türk* (B. Atalay, Çev.). (5. Baskı). Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kavaklıçesme, H. (2010). *Kars ve Iğdır Azerileri ağzı*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Kaymaz, M. (1996). *Sivrice yöresi ağızları (inceleme-metinler-sözlük)*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Fırat Üniversitesi.
- Kısaparmak, F. G. (1991). *Dil folkloru açısından Harput ağzı*. Ünite Bilgisi Yayınları
- Kilit, A. (2015). *Aralık ilçesi ağzı (Iğdır ili) söz varlığı*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Doğu Akdeniz Üniversitesi.
- Koca, S. (1990). *Türk kültürünün temelleri-1*. Damla Neşriyat.
- Koç, A. (2021). *Iğdır ili ağızları*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Fırat Üniversitesi.
- Korkut, G. (2019). *Elazığ yöresi ağızlarının isim söz varlığının tematik açıdan incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi.
- Korkut, G. (2019). Tarama Sözlüğü’nde geçen tarım adları. *International Journal of Language Academy*, 7(2), 165-180.
- Küçükler, P. (1983). Bingöl merkez ilçe ve köyleri ağızları. (inceleme-metinler-sözlük). [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Fırat Üniversitesi.
- Okçu, C. (2015). *Türkiye Türkçesi ağızlarında derlenmiş tarım sözcükleri*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Trakya Üniversitesi.
- Olçay, C. B. (2014). *Malatya Arapgir ağzı (inceleme-metin-sözlük)*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Olçay, S. (1995). *Erzurum ağzı*. (2. Baskı). Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Olçay, S., Ercilasun, A. B., & Aslan, E. (1988). *Arpaçay köylerinden derlemeler*. (3. Baskı). Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Orhan, M. (1999). *Dünden Bugüne Ağın*. Ankara.
- Ögel, B. (1984). *İslâmiyetten önce Türk kültür tarihi: Orta Asya kaynak ve buluntularına göre*. (2. Baskı). Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Ögel, B. (2000). *Türk kültür tarihine giriş*. C. II. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Özbay, E. (2006). *Elazığ yöresi avcılık terimleri söz varlığı*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Fırat Üniversitesi.
- Özer, O. (1990). *Karlıova ve yöresi ağızları (inceleme-metinler-sözlük)*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Fırat Üniversitesi.
- Özer, O. (2012). Teknolojiye yenik düşen kelimeler. II. *Uluslararası Zaza Tarihi ve Kültürü Sempozyumu* (4-6 Mayıs 2012). Bingöl Üniversitesi Yayınları.
- Özer, O. (2014). Muş-Bulanık Terekeme ağzı. *TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, (4), 242-265.
- Özmen, Ş. (2007). *Muş merkez ağzı*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Fırat üniversitesi.

- Parlakpınar, S. (2022). *Ahlat merkez ağzında kavram alanları ile ilgili sözcük varlığı*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Muş Alparslan Üniversitesi.
- Polat, F. (2000). *Şavşat ve yöresi ağzı*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Erciyes Üniversitesi.
- Radlof, W. (1976). *Sibirya'dan (seçmeler)*. (A. Temir, Çev.). (1. Baskı). Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Sağır, M. (1995). *Erzincan ve yöresi ağzı*. (1. Baskı). Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Sebni, M. (2010). *Kağızman yerli ağzı. (İnceleme-Metinler-Sözlük)*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kafkas Üniversitesi.
- Sevinçli, V. (2019). *Adilcevaz yöresi söz varlığı ve dil incelemesi*. (1. Baskı). Akademik Kitaplar.
- Sinan, A. T. (1992). *Akçadağ, Doğanşehir ve Darende ağzı (fonetik ve morfolajik inceleme)*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Fırat Üniversitesi.
- Şaştım, Z. (2003). *Arıcak (Elazığ) yöresi ağzı*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Fırat Üniversitesi.
- Taş, N. F. (2018). Erzincan Refahiye ağzından derleme Sözlüğüne katkılar. *TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, (12), 61-66.
- Togan, Z.V. (1948). İbn al-Fakih'in Türklere ait haberleri, *Bellekten*, 12(45), 11-16.
- Topal, M. (1992). *Elazığca*. Elazığ.
- Tosun, İ., & Koç, A. (2011). Pertek (Tunceli) yöresi Kurmancisinde Geçen Türkçe Sözcükler. *Diyalektolog*, (2), 55-76.
- Tosun, İ. (1996). *Çemişgezek, Pertek ve Hozat yöresi ağzı (inceleme-metinler sözlük)*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Fırat Üniversitesi.
- Türk, O., & Koç, F. (2021). Gözene köyü ağzında “oyun, mevsim, yemek ve gıda” ile ilgili kültürel unsurlara ait söz varlığı, *International Journal of Filologia*. (6), 20-27.
- Türkiye’de halk ağzından derleme sözlüğü* (1-6 Cilt) (2009). Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Üstün, M. C. (2008). *Erzincan (merkez) ağzının ses bilgisi ve söz varlığı*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kafkas Üniversitesi.
- Üstün, M. C. (2008). *Erzincan merkez ağzının ses bilgisi ve söz varlığı*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kafkas Üniversitesi.
- Yastı, M. (2019). Derleme sözlüğünde geçen “saban” ile ilgili kelimeler. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (47), 23-40.
- Yaşar, A. (2016). *Karakoyunlu ilçesi ağzı (İğdır ili) söz varlığı*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Doğu Akdeniz Üniversitesi.
- Yaşargan, N. (2019). *Bitlis merkez ağzı*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Adıyaman Üniversitesi.
- Yıldırım, T., & Çiftçi, M. (2012). Dîvânü Lugâti't-Türk'te yer alan alet- eşya adları. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7(2), 1229-1249.

ÇALIŞMANIN ETİK İZİNİ

Yapılan bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

ARAŞTIRMACILARIN KATKI ORANI

Yazarın araştırmaya katkı oranı %100

ÇATIŞMA BEYANI

Araştırmada herhangi bir kişi ya da kurum ile finansal ya da kişisel yönden bağlantı bulunmamaktadır. Araştırmada herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.